

MAGYARORSZÁG

JÖVŐJE

AZ

ÚJABB NEMZETI ELHELYEZKEDÉS ALAPJÁN.

ÍRTA

BEKSICS GUSZTÁV.

BUDAPEST.

AZ ATHENAKUM IROD. ÉS NYOMDAI K. T. KIADÁSA.

1900.

A PARLAMENT KÖLTSÉGVETÉSI VITÁJA nagy kérdéseket mozgatót. Egészségi állapotom azonban nem engedte meg, hogy részt vegyek különösen a földművelési és közoktatási vitában. Ezt annál inkább sajnálom kell, mert mind a kettőben gyakori hivatkozások és részletes utalások történtek fél év előtt megjelent munkámra: »A magyar politika új alapjaira. Bizonyára lesz még módom a munkámban fölvetett nagy nemzeti kérdésekhez való parlamenti felszólalásra. De lehetetlen addig is elmulasztanom, hogy legalább sajtó útján hozzájáruljak azon eszmék tisztázásához, a melyek munkám kapcsán a képviselőház legújabb vitáiban szóba kerültek.

Különbö a polémiára vagy czáfolatra alig van okom. Talán egyes, szórványos esetektől eltekintve, úgy a sajtóban, mint a parlament vitáiban mindenki, legalább lényegileg, helyeselte a magyar nemzet konszolidációjára vonatkozó organikus programmá t. Különös helyesléssel találkozott a könyvemben fejtegetett erdélyi politika, valamint a magyarság terjeszkedésével kapcsolatos azon nemzeti programul, úgy kulturái politikánkban nagyobb súlyt kell helyezni, sőt Wlassics minisztersége óta tényleg nagyobb súlyt helyezve, a magyarságra. De hogy nem elég a magyarságnak kulturái kifejlesztése, hanem szükséges egyszersmind természetes fejlődőképességének istápolása, vagyis számának olymértvű megnövelése, mely nemzetiségi bajainkat elhárítja.

A magyarság numerikus kifejtése nélkül ugyanis, miként czáfolhatatlan adatokkal kimutattam, a magyar problémát megoldani nem lehet. Míg egyrészt tehát igyekeznünk kell nem magyarajkú polgártársaink minél nagyobb részét nemzeti ügyünkhöz kapcsolni, másrészt a kultúra és vagyonosodás által növelnünk kell a magyarság fajsúlyát, természetes szaporodó képességét pedig felhasználva, fel kell emelnünk számarányát. E program és megvalósításának eszközei, tán egy pont kivételével, teljes és általános helyesléssel találkoztak. Ezt azonban nemcsak az eszmék igazságának, hanem egyszersmind a *sajtó és publicista társaim hatalmas támogatásának tulajdonítom. moly nélkül az én csekély erőm mellett, a könyvemben fejtegetett gondolatok korántsem juthattak volna így gyors elterjedésre.*

Midőn ezért köszönetét mondok kollégáimnak, egyszersmind kijelentem, hogy leginkább örvendek annak, hogy a magyarság terjeszkedőképességével kapcsolatos főeszköze vonatkozólag is közel jutottak az általam kontemplált tervhez még a kezdetben ellenséges nézetek is. A földbirtokpolitikának azon programja, melyet munkám tartalmaz, részben már gyakorlati akció előtt áll. A nagyszabású telepítésre komoly előkészületek történnek s e telepítés főcélja a királyhágóntuli részek magyarsági deficitjének ha nem is megszüntetése, de legalább enyhítése.

Javítása azon tarthatatlan számaránynak, melyben az erdélyi magyarság a nemzetiségek irányában van s mely számarány mellett a Királyhágón túl a magyar nemzeti állam, a nemzeti alap hiánya miatt, soká fenttartható nem lesz. A mi pedig a hitbizományokat illeti, kormányprogrammá lett, hogy csakis Erdélyben s a hozzá hasonló vidékeken lehetséges új hitbizományok alakítása, de itt is csak erdőgazdaságra. Ekkép azon alapelv, melyen munkám gazdasági és földbirtok-politikai szempontból fölépült, szintén az érvé-

nyesülés útján van. A hitbizományok részleges értékkicserélésének gondolata is mindinkább terjed s kisebb-nagyobb mérvben megnyerte már a legkiválóbb vezető szellemeket.

E tekintetben az egész eszmekor még nincs végleg tisztázva. Még mindig, bár most már egészen jóhiszemű, tévedések és félreértések forognak fön. Ez az oka, hogy — gróf Tisza Istvánnak az értékkicserélés mellett történt állásfoglalása daczára — szükségesnek tartom a nemzeti agrárpolitika e lényeges alkotó-elemét még egyszer megvilágítani. Mint fejtegetéseim során ki fog tűnni, a nézetek itt is egész közel jutottak egymáshoz. Célom tehát, ismétlem, nem a polémia, vagy czáfolat. Főladatom most már csakis az utolsó aggodalmak megszüntetése s azon gyakorlati módok teljes világosságba helyezése, a melyek a részleges értékkicserélést nemcsak lehetségessé, hanem természetessé, könnyűvé, szinte magától értetődővé teszik. Sőt a jelen füzet második fejezetének végén kifejtem az átkelyezkedésnek oly módját, *a mely a már létező hitbizományokat egyáltalán nem érintené*, az esetre, ha (a mi hiba volna) a kimutatandó családi érdek daczára, egyetlen egy hitbizomány sem mozdulna meg. Egyszersmind új eszmével kísérlem meg kiegészíteni nemzetünk konszolidációjára vonatkozó programmat; ez az *újabb nemzeti elhelyezkedés eszméje*, mely különben az egész kérdést megvilágítja.

Budapest, 1900 márczius végén.

B. G.

I. FEJEZET

Újabb nemzeti elhelyezkedés.

Állami és nemzeti megszilárdulásunk főhúzóerője a magyarság topográfiai elhelyezkedésének bizonyos hibái képezik.

Valóságos szerencse volt, hogy a gondviselés a magyarságot főleg az ország ezen centrumaiban helyezte el, különben állami és nemzeti katasztrófáink talán megsemmisítő hatással lettek volna. A két nagy központról, az Alföldről és a Dunántúlról, minden veszedelem elmúltá után megindult az expanzív kibontakozás a perifériák felé, a mit persze a magyar fajban rejlő ősi erő: a számbeli terjeszkedőképesség idézett föl. De mindig új és új ellenhatások támadtak, s igen nagy bajt képezett, hogy a perifériák magyarsága úgy Erdélyben, mint a Felvidéken, de főleg a Királyhágón túl, nem volt képes részben önmagát sem föntartani, annál kevésbé tarthatta fenn az ethnikai érintkezést az alföldi magyar medenczével.

Így jött létre azon konszolidációnk szempontjából hibás viszony, hogy a két főcentrumon, az Alföldön és a Dunántúlon, sőt a harmadik centrumon is, a Székelyföldön, a legtöbb helyen 80. sőt itt-ott a 100 százalékot megközelítette a magyarság, míg igen nagy országrészekben a magyar faj elenyésző kisebbséget képez. Szinte alig létezik.

Hatvanöt-hetven perцент magyarság mindenütt elég volna nemcsak a faji szupremácia biztosítására, hanem a nemzeti állam minden következményének érvényesítésére. Elég volna különösen akkor, midőn e számbeli fölényt ki egészítik a politikai, kulturái és gazdasági vezértulajdon ságok. Tény, hogy azon vidékeken, a hol a magyarság még e perцент-számot sem éri el, de túlhaladja vagy elérí az 50 százalékot, nemzeti konszolidációnk majdnem bevégett nek mondható. Ott nincs nemzetiségi veszedelem. Ott a nem magyar ajkú polgárok is többnyire magyarul éreznek. Ott a végleges összeolvadás sorsa biztosítva van. Hasonlókép külföldön, névszerint Oroszországban, az említett perцент maximumokat úgy tekintik, mint a nemzeti egység bizto sítékát. A czár birodalma lakosságának csak valamivel több mint 70 százaléka orosz, pedig még a kis- és fehéroroszok is be vannak vonva a számításba. És Oroszország bizonyára a legteljesebb nemzeti karakterrel bir.

A magyarság, a szoros értelemben vett Magyarorszá gon, némi többséget képez, most már bizonyára elérte az 51 — 52 perцентet. Ez a szám még nem adja meg a matematikai nemzetegység föltételeit, de a magyarságnak munkámban oly részletesen fejtegetett nagyszerű expanzív képe ssége mellett a legszebb biztatást szolgáltatja a jövőre nézve. Ez a számbeli többség akkor nyerne kiváló jelentő séget, ha a relációk az egész országban helyesen volnának beosztva. Ha a két, illetőleg a három magyar medeneze lakosságának magyar számaránya sehol sem haladná túl a 65—70 százalékot, ellenben a különbözet a nemzetiségi vidé keken volna. Ez esetben mitsen szenvedne a nemzeti kom paktság tekintetében a három fő medeneze, s mégis volna magyarság oly vidékeken is, a hol ez idő szerint magyar alig létezik.

Nagyon természetes, hogy a magyarság mai topo-

gráfiai elhelyezését nem lehet s nem is szabad akként megkorrigálni, hogy a nemzeti medencékből a 65—70%-on túli pluszt akár hatalmi, akár gazdasági eszközökkel egyszerűen áthelyezzük a nemzetiségi régiókba. Tulajdonképp való célunkat különben is, pláne több módon, megközelíthetjük, sőt elérhetjük.

E módokat a magyarság természetes propagatív erejének kibontása s a telepítés képezi legelső sorban. Az Alföldön, a Dunán túl és a Székelyföldön megfelelő gazdasági és kulturái viszonyok közé helyezett magyarság önmagától bocsátja ki fényes rajait s ezek céltudatos vezetés mellett lassankint megszállhatják a veszélyeztetett pontokat. Munkámban kifejtettem, melyek ezek a pontok. Kimutattam, hogy névszerint Erdélyben a mezőséget és a folyamvölgyeket kell megszállatni a magyarsággal. De mert mi irtó háborút nem viselhetünk a nemzetiségek ellen, a magyarság számbeli és gazdasági terjeszkedését nem mozdíthatjuk elő expropriáció által. Különben is Poroszország s a hatalmas német nemzet példája a pózeni küzdőtéren óva int minket, hogy csekély eszközeinkkel nagyobbra vállalkozzunk, mint a mennyit eddig nem ér el a sokkal nagyobb eszközökkel dolgozó német akció. A mi telepítési akciónk főleg csak arra törekedhetik, hogy az említett vidékeken az önként eladás alá kerülő földeket vásárolja össze s ezekre vigye a magyarság rajait. így kontempláltam munkámban a telepítést. De ez maga nem is elég, főleg pedig nem elég gyors. Ezért gondoltam a hitbizományokra.

Ezért jutott eszembe a hitbizományok egy kisebb részének Erdélybe és a felvidékre való áthelyezése. Ez áthelyezés a numerikus viszonyokon nem igen változtat, de a nemzeti állam javára hatalmas társadalmi és gazdasági eszközt képez. A telepítés kiegészítése, sőt előfutárja gyanánt óriási előnyöket tartalmaz.

Igyekszem újra kimutatni, hogy a részleges áthelyezkedés hasznos magukra a főúri családokra, különösen azok mellékágaira (a főág ugyanis régi helyén maradhat). És hogy gyakorlatilag igen könnyen keresztülvihető. Keresztülvihető annál inkább, mert az állam lekötött erőit nem veszi igénybe, hanem csakis társadalmi erőket mozgat.

Elég, ha túlterhelt államunk a telepítés súlyát megbirja. A gazdasági és társadalmi erők kiegyenlítő elhelyezkedése a társadalom föladata. Különösen azon társadalomé, melynek vezető-szerepe van.

A nemzeti elhelyezkedés körében ekkép nagy misszió vár társadalmunk magas rétegeire. Az első nemzeti megszállás hibáit kell megkorrigálnia segítenie egy újabb és helyesebb nemzeti megszállással, vagyis a nemzeti erők helyesebb beosztásával.

Egyidejűleg növelni ez erőket s célirányosabban elhelyezni azokat: ez a nagy föladat. *Egyrészt tehát megnövelni a magyarságot számbelileg is s helyesebben elosztani úgy ezt, mint a gazdasági és társadalmi tényezőket; ez a dicső misszió, melyben mindenkinek, tehetségéhez képest részt kell vennie.*

* * *

A mondottakat megvilágítják ez adatok. Az 1890. évi népszámlálás szerint az alább kitüntetett 13 vármegyében a magyarság 0-tól 7%-ig vannak képviselve az összlakossághoz képest.

Sorszám	V á r m e g y e	A magyar- ság szám- aránya
		%
1	Árva	0'81
2	Trencsén	1'96
3	Liptó	2'30
4	Krassó-Szörény	2'67
5	Turócz	2'72
6	Szeben	2'92
7	Szepes	3'06
8	Sáros	3'40
9	Zólyom	4'05
10	Fogaras	4'63
11	Besztercze-Naszód	4'77
12	Hunyad	6'41
13	Temes	6'49

Megjegyzem, hogy úgy itt, mint a következő két táblázat adataiba szándékosan nem foglaltam bele az egyes vármegyékben esetleg előforduló törvényhatósági joggal fülruházott városok számarányát.

A következő táblázat azokat a vármegyéket tartalmazza, hol a magyarság száma közel 50-től 65%-ig váltakozik.

Sorszám	V á r m e g y e	A magyar- ság szám- aránya
		%
1	Sopron	49'15
2	Baranya	49'65
3	Vas	50'56
4	Hont	51'62
5	Bihar	52'19
6	Gömör	53'60
7	Maros-Torda	54'87
8	Szatmár	59'02

Sopron és Baranya vármegyében Sopron és Pécs város nélkül nem ütötte ugyan meg a magyarság az 50%-ot, de ma, kilencz év után, ez bizton bekövetkezett.

Végül itt következnek azok a vármegyék, a melyek 65%-on fölüli magyarsággal dicsekedhetnek.

Sorszám	V á r m e g y e	A magyar- ság szám- aránya
		%
1	Tolna	67'17
2	Nógrád	69'18
3	Abauj-Torna	69'61
4	Csanád	72'93
5	Békés	73'06
6	Zala	73'18
7	Pest	80'81
8	Veszprém	82'25
9	Fehér	84'16
10	Háromszék	85'22
11	Csik	86'04
12	Somogy	90'02
13	Borsod	93'59
14	Udvarhely	93'71
15	Szabolcs	95'01
16	Győr	98'07
17	Heves	98'57
18	Jász-Nagy-Kun-Szolnok	99'03
19	Csongrád	99'21
20	Hajdu	99'51

Felesleges megjegyeznem, hogy mind e számarány —
eltelkintve az önkormányzati joggal bíró városoktól is —
az utolsó évtizedben a magyarság javára még fokozódott.

II. FEJEZET

A hitbizományok új és nemzeti alapja.

A. hitbizományok politikai jelentőségére vonatkozó *nemzeti* felfogás lényegesen átalakult. A nemzeti felfogást s nem a gazdaságit, vagy szociális felfogást értem. *Gazdasági* szempontból, úgy a *jog* és *igazság* szempontjából a hitbizomány nem változtatta meg jelentőségét s így az elvi szempontok rá vonatkozólag nem alakultak át. De a *nemzeti* felfogás igen.

Deák Ferencz sohasem képviselt extrém nézetet s 1834-ben mégis élesen megtámadta a hitbizományokat, valamint azok ellen nyilatkozott a harminczas évek országgyűlésének többsége is. Főlöszleg a haza bölcse kemény szavainak idézése, jóllehet az e szavakban foglalt sújtó Ítélet a nemzet közszellemének kifejezése volt. És nem valamely kósza európai áramlat adta Deák Ferencznek, Kossuthnak s más nagyoknak ajkára a birtoklekötés elleni szavakat. Hisz a franczia nagy forradalom elleni visszahatás ez időben még tovább tartott. Magában Franciaországban csak a rákövetkező évben törölte el a hitbizományokat a polgárkirályság, ellenben Anglia épp ez időtájt szabályozta törvényhozással a birtoklekötést, mely ez idő óta folyton érvényben van. Nem doktrinér elméletek vezették a magyar politika kimagasló alakjait s magát a közvéleményt, hanem legkiválóbb

mértékben a nemzeti szempont. A 30-as és 40-es években, sőt még később is ellentét mutatkozott a hitbizományok és a nemzeti érdek közt. A hitbizományos főurak nagy része akkor alig volt az érzelem szálaival a magyar nemzethez kapcsolva, sőt még nyelvünket is alig tudta. Az ősiség megszüntetése az ellentétet bizonyos tekintetben fokozta. A középnemesség családfentartó eszköze, az ősiség, megszűnt, ellenben a főnemesség javára a hitbizomány továbbra is fennmaradt s így alkotmányosságunk kezdetén megújult a régi harcz a hitbizomány ellen. De a magyar politika kiegyenlítő jellege mellett csakhamar a tranzakció terére ment át a küzdelem. És pedig annál inkább, mert újabb alkotmányosságunk légkörében az arisztokrácia mindinkább nemzeti tényezővé lett. A merev állásponton csak kevesen maradtak meg, mely szerint a hitbizomány egyáltalán eltörrendő. Nem Smith Ádám s nem Stuart Mill, sem Baxter érvei kerültek a közfölfogásba a hitbizományok ellen, hanem inkább azon törekvés, hogy miként lehetne a nemzeti és az arisztokratikus érdeket kiegyeztetni. E törekvésnek tulajdonítható ama nézet is, melyet a jelen sorok írója már a 80-as években egyik publicisztikai dolgozatában fölvetett s mely annak idején viszhangra talált még a porosz országgyűlésen is. E nézet szerint a hitbizományok mennyiségét alacsony percentszámra kellene hozni az összes termőföldhöz. (Ezt fejlesztette tovább a földművelésügyi vitában báró Eeilitzsch Arthur, a ki a percentszámot törvényhatóságok szerint állapítaná meg.) Az elvi és dogmatikus alap elhagyása után szabad tere nyílt a legkülönbözőbb tranzakciótervezetnek.

A kiegyenlítés számára azonban egészen új alap kínálkozik. Oly alap, mely teljes érvényre juttatja a nemzeti érdeket s egyáltalán nem csorbítja az arisztokrácia jogos igényeit.

Nemcsak legutóbbi, hanem már egy korábbi munkámban, mely a magyarság elterjedéséről szól, igyekeztem megtalálni a kiegyenlítés módját akkép, hogy a hitbizományok nemzeti szempontból igenis jók és helyesek a nemzetiségi vidékek erdőgazdaságain, ellenben nagyobb tömegekben ártalmasak a magyar megyékben, névszerint az Alföldön és a Dunántúl. Ezért hoztam javaslatba a részleges értékicserélést, vagyis a hitbizományok egy részének a nemzetiségi vidékre való költözését, a hol nemes és magasztos nemzeti hivatást tölthetnek be. És a hol le nem döntheti őket az európai eszmeáramlat semmiféle fordulata, vagy zivataros forgataga.

Az értékicserelés még nem, de a hitbizományok nemzeti alapjának gondolata megcsillámlott a legutóbbi földművelésügyi vita alkalmával Darányi Ignác beszédében, aki a Ház nagy tetszése közepeit jelentette ki, hogy a kormány jövőre nem fogja javasolni ő Felségének hitbizomány felállítását a sik földön. Ellenben Erdélyben s oly exponált vidéken, a melyek Erdélylyel hasonló viszonyok közt vannak, kizárólag erdőbirtokra, javasolni fogja hitbizományok felállítását s javasolni fogja egyenesen a magyar állameszme megerősítése érdekében. A nemzeti, az állami és az arisztokratikus érdek teljes harmóniája nyilatkozik meg a miniszter következő szavaiban:

»A t. Háznak tudomása van arról, hogy az erdőtörvény a kötött birtokra a magyar államnak nagyobb befolyást és nagyobb hatalmat enged. Már pedig állami és nemzeti érdek az, hogy az ilyen exponált pontokon a magyar állameszme megerősíttessék és hogy ily pontokon oly családok legyenek, a melyeknek hűsége a magyar állam-eszme iránt kétségtelen.«

Valóban csakis doktrinér szempontokból tehetne valaki kifogást a hitbizományoknak a Királyhágón túl erdőgazda-

ságra való alapítása ellen; a nemzeti szempont nevében nem csak tiltakozni nem lehet, hanem egyenesen óhajtani kell hitbizományok létesítését Erdélyben s az ország egyéb hasonló viszonyú vidékein. A síkföldön, a miniszter nyilatkozata szerint is, szociális és birtokmegosztási szempontok gátolják újabb hitbizományok alakítását, az erdőgazdaságon és a nemzetiségi régiókban ellenben gazdasági és nemzeti szempontok egyaránt a hitbizományi lekööttséget ajánlják. A kiegyenlítés sziklaszilárd alapköve ekként megvan. Darányi Ignác földművelési miniszter s vele a Széli-kormány-nak maradandó érdeme, hogy a nemzeti és állami fejlődésünkre annyira fontos kiegyenlítés alap gondolatát beleillesztette a magyar politika programjába. Az alap gondolat ebben a formájában konzervatív, a mi ily kényes kérdésnél, a kormány felelőssége mellett, nem is lehet más. A síkföldi vagyis szántóföldi hitbizományok érintése nélkül ez alap gondolat két részből áll. Az első az, hogy a síkföldön több hitbizomány nem lesz s a másik abból áll, hogy az erdőgazdaságon is csak kivételesek lesznek az új hitbizományok. Ez a gondolat-embrió, teljesen konzervatív jellege mellett, mégis a nemzeti jövőendő óriási fejlődési anyagát tartalmazza.

A cél világosan fel van állítva Darányi Ignác történelmileg is emlékezetesekké leendő szavaiban. Az exponált pontokon a magyar állameszme iránt kétségtelenül hű családokra van szükség s ily családokat lehet e vidékekre bevinni az erdőgazdaságra adandó hitbizományok által. Minél több ily család lesz az exponált pontokon, annál nagyobb és sűrűbb támasza leendő ott a magyar állameszmenek. A mi kezdetben csak kivételt fog képezni, gyakoribb esetté válik. És e nemzetiségileg exponált vidékek látni fogják a benyomuló előkelő magyar családok fényét s ebben a fényben látni fogják a magyar állameszme ragyo-

gását. A romok meg fognak élénkülni, a düledező kúriák helyét idővel fényes paloták és vadászkastélyok fogják felváltani. A nemzetiségileg exponált vidékek lakossága, mely a magyar államot sok esetben csakis az adóvégrehajtó szeméjében ismerte, eddig közvetlenül, egy távolabbi és szebb jövőben meg fogja ismerni a magyar társadalom színjava és élőkölösége által.

Gróf Tisza István nyugodt, sőt hűvös gondolkodását is talán a szebb jövő e fényes látománya melegítette fel. Talán az ő fegyelmezett lelkét is megragadta az ihlet, a midőn a további fejleményekre gondolt. Mert ő már, mindig szem előtt tartva az óvatosság szempontjait, azt sem zárta ki nagyszabású beszédének érveléséből, hogy a sík-földi kötött birtokok egyrésze spontán s fokozatosan áthelyezkedjék a síklóidról más vidékre.

»Tényleg vannak oly vidékei az országnak, — úgy mond — a hol a kisbirtokosra nézve a birtokszerzés rendkívül meg van nehezítve az által, hogy relative nagyon sok kötött birtokkal találja szemben magát. Azt hiszem, hogy ezen fokozatosan, erőszakos intézkedések nélkül szukcesszive segíteni lehet, ha módja találtatik annak, hogy oly vidékről, hol túlságos sok kötött birtok van, az illető birtokos beleegyezésével, érdekeinek teljes kímélete mellett, áttelepíttessék az a majorátus más vidékekre. Ezt a mozgalmat mindenféle szempontból csak helyeselni és előmozdítani tudnám.«

Károlyi Sándor gróf, a kit e téren méltán szaktekin-télynek tart a közvélemény, szűkebb körben szintén ehhez az eszmemenethez közeledett azokban a fejtegetéseiben, a melyeket a telepítési ankét alkalmával nyilvánosságra hozott.

Részletesebben kell szólnom az ügyről és a személyes állásfoglalásokról.

A földbirtokhoz természetszerűen konzervatív gondolat fűződik. A földbirtok a társadalmi és gazdasági élet csontozata, ennek, tehát szilárdnak és kompaktnak kell lennie. Ez az egyik oka, a már fejtegetett okokon kívül annak, hogy Magyarországon a hitbizományok kérdése a tranzakciók terére jutott s a kötött birtok e nemének elvi megtámadása szűkebb és szűkebb térre szorult.

Épp azért még a nemzeti érdek mellett is komoly vizsgálat tárgyát kell hogy képezze: vajjon a földbirtokviszonyok lényeges megbolygatása csakugyan szükséges s gyakorlatilag minden rázkódás nélkül keresztülvihető-e? A nemzeti szempont diktálta felfogás a hitbizományokra vonatkozólag szinte általános elfogadásra talált. De a földbirtok-viszonyok szilárdságának másik nagy érdeke szintén vezérlő gondolat maradt úgy a kormánynál s nevszerint Darányi Ignác földművelési miniszternél s természetesen az arisztokrácia vezérszerepű férfianál. Nagyon érthető tehát, hogy Darányi Ignác földművelési miniszter csakis a jövőre létesítendő hitbizományokat akarja az erdőgazdaságra s nevszerint Erdélybe s a perifériákra vinni. Ez is óriási nagy haladás, a nemzeti és az arisztokratikus érdekeknek fényes kiegyenlítése: a nemzetiségileg exponált vidékeknek olyatén megjelölése, hogy igenis czélszerű és hasznos nemzeti szempontból a magyar társadalomnak oda való bevonulása. És pedig az előkelő, a legfényesebb, tehát a hódításra legképezebb magyar társadalom bevonulása hitbizományok által.

Szintén teljesen érthető gróf Károlyi Sándor álláspontja, a mely bizonyára megfelel a hightoryzmus álláspontjának. És ezt is szívesen kell üdvözölnöm, mert nemzetünk jövődjére ez is nagy és fontos haladás. Gróf Károlyi

Sándor a parlament földművelési vitájában nem nyilatkozott ugyan a hitbizományok kérdésében, de a »Hazánkéban közzétett becses tanulmányában s a telepítési ankéten kijelentette, hogy szőkebb körben elfogadja a hitbizományi kötött birtok értékkicserélését is, ha ez teljesen spontán, minden kényszer nélkül, s ismétlem, szűkebb térre szorítva történik.

A konzervatív földbirtok-érdekeket gróf Tisza István sem hagyta figyelmen kívül magas színvonalú parlamenti beszédében. Szintén a legerélyesebben hangsúlyozta a majorátusok áthelyezésénél a kényszer nélküli teljes önkéntességet. További korlát gyanánt felállította azt, hogy az értékkicserélés csak ott történjék, a hol nagyon sok a hitbizomány, a hol tehát népesedési, kulturái s egyéb okok teszik az értékkicserélést szükségessé. A végső konklúzió mégis az, hogy a hitbizományok rendszerének új alapja a nemzeti eszme körében kezd konkrét alakot öltetni, hogy az szilárd bázist képezzen majd a hitbizományok alatt.

Ez alapot még ma, előre láthatólag csak egyelőre szőkebbnek kontemplálják úgy a kormány, mint a hivatott vezértényezők. Szűkebbnek mint a jelen sorok írójának munkája azt megszabta. Legsűkebb — a mint ez természetes — a Széll-kabinetnek Darányi által kifejezésre jutott alap-megjelölése. Természetesen azért, mert a kormányzati felelősség kizár minden sötétbe való ugrást. Tágabb a gróf Károlyi Sándor által kontemplált alap, mely gróf Tisza Istvánnál már széles nemzeti alappá kezd kibontakozni. A gyakorlati élet legjobban ki fogja próbálni ez alapot s meg vagyok győződve, tovább fogja azt kiszélesíteni, egész azon szemhatárig, a hol a nemzeti nagyság csillogó képe jelenik meg s mely a jelen sorok írójának szemei előtt lebegett, a midőn munkáját és tervét koncipiálta.

A hazafiságra s a nemzeti jövődő fényes képének varázserejére is számítok. De gyakorlatibb tényezők is figyelembe veendők. Történelmünk szinte minden korszaka bizonyítja, hogy nemzeti czélokért tudtunk s tudott társadalmunk áldozatokat hozni. De pusztá és rideg áldozatokkal nemzeti és állami problémánkat teljesen megoldani nem lehet. A kérdés az: *vájjon a hitbizományok nemzeti alapjának kiszélesítése érdekükben van-e a leyhivatottabb érdekelteknek?*

E kérdésre leghatározottabban azt lehet felelni, hogy a legfelső ezernék s névszerint az arisztokráciának *családi, politikai és gazdasági érdeke* fogja követelni, hogy idővel maga sürgesse azt, a mi egyelőre csak kivételeesebb jelenség leend.

A családi és az ezzel kapcsolatos politikai érdek bizonyára legelső sorban a mellett van, hogy a hitbizományi törzsuradalmak az ősi kastélylyal s a kegyelet egyéb jelvényeivel állandóan, sőt mindenkorra jelenlegi helyükön maradjanak. Sőt általános politikai érdek az is, hogy a dunántúli és az alföldi mágnáscsaládok ugyanezen helyen tartsák meg társadalmi pozíciójukat s a közügyekkel való összeköttetésüket. A nem törzsuradalmak vagy éppen oly vidéken fekvő birtokok azonban, a melyeket tulajdonosuk talán sohasem is lát, nem tartoznak sem a társadalmi, sem a politikai tekintély oszlopának köveihez. Ezek alkalmasak az értékcserelésre, valamint különösen alkalmasak azon kötött és nem kötött birtokok, a melyek tulajdonosai vagy külföldiek, vagy állandóan a külföldön lagnak.

De különös s kiválóan érdekes tekintet alá kerülnek a főúri családok főága mellett a mellékágak. Legkivált pedig az elsőszülöttek mellett a másod- és harmadszülöttek. Az utóbbiakra vonatkozó felfogásomat különös figyelmükbe ajánlom az érdekelt köröknek.

Távolról sem jut eszembe azt követelni, hogy a magyar arisztokrácia s egyáltalán a magyar társadalom az elsőszülöttek javára annyira mellőzze a másodszületteket, mint a leghatalmasabb arisztokrácia és társadalom, t. i. az angol teszi ezt. A másod-, harmadszülött fiú Angliában nemcsak a családi vagyont nem öröklí, hanem hogyha peereségről van szó, még atyja címét, sőt nevét sem. Ezt a szűkkeblűséget az angol másod-, harmadszülött fiúk mégis a legfényesebb vívmányokkal köszönik meg hazájuknak és társadalmuknak. Otthon összekötő kapcsot képeznek az arisztokrácia és a középosztály közt. A külföldön pedig hivatott, sőt predesztinált hódítói az angol nemzetnek és államnak. A másod-, harmadszülött fiúk (természetesen nemcsak az arisztokráciát értem) szereztek meg s tartják fenn Anglia világbirodalmát.

Ily szerepre és hivatásra mi nem gondolhatunk. Egyáltalán nem vagyok az intézményes primogenitura hive, de enyhe fokú társadalmi irányzat mellett ezen különben jogtalan és kárhozatos rendszer, természetesen minden kényszer nélkül, igen jól alkalmazható állami és nemzeti célokra. Belső, s mégis nagy hódító munka nálunk is megoldható a másod-, harmadszülött fiúk segítségével. (És hasonlóképp nem értem kizárólag csak az arisztokrácia másod-, harmadszülött fiait.) A középbirtokosság másod-, harmadszülött fiainak is részt kell venniök a hódítás munkájában. Sőt a telepítés nem valósítható meg sikerrel, ha bizonyos fokig nem érvényesül magánál parasztságunknál a másod-, harmadszülött gyermekek különös hivatása, mint ezt legújabb munkámban kifejtettem. A főhivatás mégis az arisztokrácia másod-, harmadszülött fiaié. A főág, ismétlem, topográfiai helycsere nélkül oldhatja meg társadalmi és nemzeti misszióját. A másod-, harmadszülött fiak számára azonban a nemzetiségi vidéken vár külön hivatás. Itt kell számukra birtokot venni s erdőgazdaságra hitbizományt alapítani.

Igaz, hogy a főcsaládok nem egy másod-, harmadszülött fiának van már s pedig a síkföldön hitbizománya. A jövődöbeli alapítások azonban amúgy sem történhetnek többé a síkföldön, vagyis alföldi és a dunántúli szántóföldeken. Az új alapításokat tehát ezek számára elő kell mozdítani, illetőleg a szántóföldi alapításokat az erdőkre át kell helyezni. Ekkép, míg a síkföldön a parcellázás számára lesz szabad birtok, addig a nemzetiségi vidékek megtelnek erdő-hitbizományokkal, tehát egyszersmind magyar társadalommal, melyet a főrangú családok másod-, harmadági fognak szolgáltatni. Ezt a társadalmat ki fogják egészíteni egyéb főrangú és nem főrangú családok, a melyek hitbizományt akarnak alapítani, de a síkföldön erre többé engedélyt nem nyerhetnek.

Íme, a családi érdek hatalmas rugója lesz az új iránynak s erős kiszélesítője a hitbizományok nemzeti alapjának. És nem kevésbbé az leendő vagyongyarapítás érdeke.

* * *

Az esetleges aggodalmak mindinkább meg fognak szűnni. A mi e pillanatban tán még a sötétben való ugrásként jelenik meg, világos lépéssé változik. Mihelyt az erdők jövedelmezősége, melyről később fogok szólni, átmegy a köztudatba, mindig többen és többen fognak igyekezni erdőgazdasághoz jutni. És mert jövőre csakis erdőgazdaságra lehet hitbizományt alapítani, mindig több és több hitbizomány fogja megszállni a nemzetiségi vidéket. Ugyanazon nemzeti gondolat, mely Darányi Ignác/, földművelésügyi minisztert s a Széli-kabinetet vezeti, a ma még csak kivételek gyanánt kontemplált eseteket mindig gyakoriabbakká fogja tenni. Ez legalább az én *egyéni* nézetem.

De ez lesz nézetük csakhamar az illető és hivatott köröknek is.

Felesleges ismételnem, hogy elvileg nem lelkesedem a hitbizományokért. Ám nemzeti érdekeink miatt a nemzeti-ségi vidékeken szívesen látom azokat. És számos család van, a ki új hitbizományok alapítására törekszik. És lesz számos család, mely szívesen teszi leszármazóinak hitbizományát jövedelmezőbbé. Bizonyára akad több család, mely ehhez képest hajlandó már létező hitbizományainak egy részét erdőgazdasággal kicserélni. Alább majd felsorolom azon családokat, melyeknek több hitbizományuk van. Azon főrangú családok száma pedig túlnyomó, a melyeknek csak egy hitbizományuk van s így a netáni másod-, harmadágak tulajdonkép kénytelenek lesznek a nemzeti-ségi vidékre átköltözni, ha hitbizományt akarnak. E családokat is névszerint fel fogom sorolni. De vannak oly főrangú családok is, a melyeknek egyáltalán nincs hitbizományuk, pedig főrendiházi jogosultsággal bírnak. Ezek a következők (meg kell jegyezmem, hogy némelyik közülök hitbizományt alapított ugyan, de magának nincs hitbizománya): Grófok Almássy Tasziló, Apponyi Albert, Apponyi Géza, Apponyi Lajos, Apponyi Sándor, Bánffy György, Batthyány Iván, Batthyány Sándor, Batthyány Tivadar, Bethlen Aladár, Berchtold Arthur, Berchtold Rikárd, Bissingen-Wippenburg Ernő, Bolza József, Bolza Géza, Bolza Pál, ifj. Bombelles Márk, Cebrián-Figuerolles László, id. Chotek Rezső, ifj. Chotek Rezső, Csáky Albin, Csekonic Endre, Cziráky Béla, Degenfeld-Schomburg József, Degenfeld-Schomburg Lajos, Degenfeld-Schomburg Sándor, Degenfeld-Schomburg Imre, Degenfeld-Schomburg Pál, Dessewffy Alajos, Dessewffy Aurél, Dessewffy Béla, Dessewffy Dénes, Draskovich József, Eltz Károly, Erdődy György, Erdődy Gyula, Erdődy Imre, Erdődy Rezső, Erdődy Sándor, Esterházy Béla, Esterházy Ernő, Esterházy Ferencz ifj., Esterházy János, Esterházy Imre ifj., Esterházy Károly István, Esterházy László, Esterházy Sándor, Festetich Jenő,

Festetich Pál id., Forgách István, Forgách János, Forgách
 Sándor, Hadik János, Haller György, Hunyadi Kálmán,
 Jankovich Aladár, Jankovich László, Jankovich Tivadar,
 Karátsonyi Aladár, Karátsonyi Kamilló, Károlyi István
 Imre, Károlyi Tibor, Keglevici Gábor, Khuen-Héderváry
 Károly, Lónyay Elemér, Lónyay Gábor, Mailáth Gusztáv,
 Mailáth István Géza, Mailáth Sándor, Norman-Bhrenfels
 Gusztáv, Norman-Ehrenfels Rezső, Nádasdy Tamás, Nákó
 Kálmán, Niczky Pál, Pálffy István, Pálffy János id.
 Pálffy János ifj., Pejachevich László id., Pejachevich
 László ifj., Pejachevich Pál, Serényi Béla, Stubenberg
 József, Szapáry Gyula, Szapáry Frigyes, Szapáry István
 Széchenyi Bertalan, Széchenyi Ferencz, Széchenyi Gyula
 Széchenyi Imre és Géza, Széchenyi Aladár, Széchenyi
 Viktor, Szirmay Alfréd, Szirmay György, Teleki Gyula
 Teleki József, Teleki Samu, Teleki László, Teleki Tibor,
 Vay Adám, Vay Tihamér, Vigyázó Ferencz, Vigyázó Sán-
 dor, AVenckheim Dénes, AVenckheim Ferencz, AVenckheim
 Frigyes, AVenckheim Henrik, AVenckheim István, AVenckheim
 Géza, Zay Albert, Zay Géza, Zichy Aladár, Zichy Ágost
 Zichy Béla, Zichy Géza ifj., Zichy Gyula, Zichy Henrik,
 Zichy János ifj., Zichy János id., Zichy Nép. János ifj.,
 Zichy Nándor id., Zichy Nándor ifj., Zichy Pál Ferencz,
 Zichy Tivadar.

Bárók: Ambrózy István, Atzél Lajos, Baich Iván, Bohus
 István, Bohus László, Bohus Zsigmond, Bánify Dezső, József.
 Jenő, Bánhidly Sándor, Dániel Ernő, Duka Géza, Edelsheim-
 Gyulai Lipót, Gerliczy Ferencz, Harkányi Frigyes, Kálmán,
 Harkányi Károly, Inkey Imre, Inkey István, Kemény Géza,
 Árpád, Liphay Frigyes, Majthényi László, Nikolics Fedor,
 Orczy Andor, Podmaniczky Géza, Prónay Gábor, Piret de
 Bikain Béla, Piret de Bihain Lajos, Radvánszky Géza,
 Radvánszky Béla, Rauch Géza, Rédl Béla, Redl Lajos,

Révay Ferencz, Révai Simon, Solyn. osy László, Solymosy Ödön, Uray Kálmán, Vay Béla, Yay Sándor, Vay Dénes. Yécsey József, Vojnits István, Wenckheim Viktor, Wesselényi Béla, Wesselényi Miklós, id. Zeyk József.

E névsort a legújabb adatok alapján állítottam össze, de az időközben elmúlt pár év alatt mégis változások történhettek, a melyeket nincs módomban ellenőrizni. Ez a névsor azonban lényegileg megfelel a valóságnak s minden esetre mutatja, hogy főrangú családjaink jelentékeny részének tényleg nincs hitbizománya.

A *több* és *egy* hitbizományú családok névsorát a hivatalos összeállítás szerint közlöm.

A mellékelve közölt adatok a fennebbi megjegyzéseken túl új világosság sugarát vetik a kérdésre.

Lehetséges az áthelyezkedés és a síkföldi parcellázás még azon esetben is, habár egy régi hitbizomány sem mozdul lei a helyéről.

Mágnásaink jó nagy részének ugyanis még nincs hitbizománya, s a legtöbb családnak csak egy van. A kizárólag új alapításokkal is meg lehetne tehát szállni a nemzetiségi vidékeket, mert. *azon családok, a melyek leginkább igényt tarthatnak hitbizományra, túlnyomóan az Alföldön és Dunántúl birtokosok, vagy éppen latifundium tulajdonosok.* A körülbelül 5 millió holdnyi oly uradalmi nagy birtok, mely nincs lekötve, legnagyobb részében az Alföldön és a Dunántúl van. És mert, mint majd az osztrák viszonyokkal kapcsolatban később is szó lesz róla, a mi nagybirtokosainknak kevés a készpénzüik, így a magyar vidékeken parcellázni fognak, hogy hitbizomány alapítás céljából erdőt vásárolhassanak a nemzetiségi vidékeken. Ez esetben is megtörténnék az értékcserelés, csakhogy a pár-

czellázott szabad föld s nem a hitbizomány lenne az érték-kicserélés egyik tárgya. A probléma ekkép, legalább jó részében meg volna oldható, a régi hitbizományok megbolygatása nélkül. A kormány ismeretes állásfoglalása ez irányban erősen megmozdítja a kérdést, mert a jövőbeli hitbizományokat a nemzetiségi vidékekre utalja.

De baj és ferdeség következne, ha a probléma csak ez irányban nyerne megoldást. Részben én is számítok a megoldás eme módjára, s fejtegetéseim során utalok is arra. De ez egyoldalú megoldás oly nagyra emelné a hitbizományok mennyiségét, hogy e mennyiség már tarthatatlan és túrheteren lenne. A két megoldási mód együtt adja a helyes eredőt.

És előre látható, hogy a régi hitbizományok közül is megmozdul nem egy azok közül, a melyekről fennebb szoltam. De nem kényszer fogja azokat megmozdítani, hanem a hazafiságon túl, a *családok jól fölfogott érdeke*. És erdő lesz elég a mindenféle áthelyezkedésre. Erről szólnak a következő fejezetek.

III. FEJEZET.

Az erdő nemzetpolitikai hatása.

Az erdő mostoha gyermeke volt Magyarországnak. És most, a nemrég még mostoha gyermek van hivatva családfentartó szerepre. Sőt az erdő leendő nemzeti consolidációnk főszekőze.

A magyar költészet szinpomájából hiányzik az erdő disze. A magyar népeletből hiányzik az erdő kultusza. Ha valami még mutatja ázsiai és pusztai eredetünket, úgy ez főleg ama fölfogás, mely az erdőre és fára vonatkozólag hagyományos volt a legújabb korig Magyarországon.

A pusztának van poézise itt, az erdőnek nincs. A görög mithosz benépesítette az erdőket, hegyeket és ligeteket istenekkel, félistenekkel, nimfákkal, szatírokkal. Olymp erdejében űzte a szarvast a kecses Diana. Itt hallatta sipját Pán és ezüst lantját Apolló. Erdei patakokban és tavakban fürödtek az erdő szépei. A sík mezőnek csak Ceres volt, Olymp egész isteni népe pedig az erdőkben mulatott. A germán, sőt a római költészet tele van az erdő hatásával. Az erdőben alvó szépről szóló uj rege minden nép szívében édes rezgést kelthet. Csak nálunk hiányzik a fenyőillat irodalmunkból. Nálunk csak a róna ragadta meg a költő képzelni ét, ösztövért kútágasaival és deledő nyájaival. A ringó aranykalásról szól az ének s legfeljebb csak a lomb suho-

gása jelenik meg költészetünkben, de a rengetegek nálunk néptelenek a költészet birodalmában.

Épp úgy bántunk az erdővel gazdaságilag, mint irodalmilag. A legelő és a szántóföld volt mindig nálunk a fő. Ez utóbbin fejlődött ki a nemzet jólléte és gazdagsága. A sík rónán történt a nemzet megtelepedése, valamint kibontakozása, A földdel összenőtt népünk lelke. Az erdő s általában a fa szinte lenézés tárgyát képezte. Ez a tény. nemzeti génuszunknak ezen szinte averziója képezi indokát, hogy agrikultúránk mellett az erdőgazdaság nem fejlődött ki. Az agrikultúra állami és nemzeti gazdálkodásunk döntő tényezője, az erdőgazdaság pedig még mindig csak lényegtelen faktor. Sőt az úri kedvtelésnek is inkább színtere mező, mint az erdő. A legtöbb vadászterület s rendes vadtenyésztés a síkföldön és ennek pagonyaiiban van. Egész Erdély alig ismeri a rendes vadászati kezelést. Nem ismerte a legújabb korig a szarvast, a míg Andrassy Gyula gróf egyik uradalmában meg nem honosította, pedig hajdan bölényekre vadásztak Erdély rengetegeiben harczerző deli vitézek.

Míndez együtt sajátságos agrikultúrai és gazdasági alakulásokat hozott létre. Nemzetünk vezető elemei a síkföldön gyökereztek meg. Az Alföldön és a Dunántúl épültek a kastélyok s egyszersmind itt jöttek létre a hitbizományok. Az erdő nem lévén jövedelmező, sőt még úri kedvtelések tárgya sem, ez volt főoka társadalmi és gazdasági életünk jelen berendezésének. Igaz, hogy az erdőkultura kifejlődéséhez bizonyos fokú civilizáció s virágzásához ipar kell. De már eddig is sokkal nagyobb mérvben fejlődhetett volna erdőgazdaságunk, mert nincs arány agrikultúránk és erdőkultúránk közt. Nemzeti közönyünket az erdőkultura iránt mi sem bizonyítja annyira, mint a 70-es években hozott erdőtvényünk végrehajtásának egész a legújabb korig való

elhanyagolása. Ha Darányi Ignác földművelésügyi miniszternek egyéb érdeme nem volna, mint az erdőkultúra föllendítése, kormányzásának emlékét ez is maradandóvá tenné. Korszakalkotó gondolat volt a községi, közbirtokossági és egyéb erdők állami kezelésbe vétele, illetőleg e kezelés törvénybe iktatása. Ebben van a kérdésnek csomópontja. Itt van a probléma lényege.

Az erdők, különösen a valódi erdők főzöme a nemzetiségű vidékeken van. Ha tehát az erdők vagy az állam, vagy oly tényezők kezében vannak, a melyek nemzeti szempontból teljesen megbízhatók, akkor a nemzetiségi kérdést megoldhatjuk, ilyen fontos vonatkozásaiban az erdőügy által.

Gazdasági szempontok is követelik, hogy az erdők vagy állami, vagy hitbizományi kezelésbe kerüljenek. A község és a közbirtokosság, főleg pedig a magánégyén a lehető legrosszabb erdőkezelő. Ha tehát részben a magán, s főleg a községi és közbirtokossági erdők állami, majd hitbizományi kezelésbe jutnak, nemcsak erdőgazdaságunk virul föl, hanem nemzeti politika érvényesül az erdők által.

Csak így lehet megkorrigálni hibáinkat és tévedéseinket. A naszódi erdők állami kezelésbe vétele részben már helyrehozta Kerkápolyi súlyos hibáját.

És a nemzeti politika számára bőven kínálkozik erdő Magyarország. Itt sorolom föl a magyar királyság erdőit Bedő Albert rendkívül tanulságos és becses munkájának nyomán.

Magyarország területén van	13,108.043 hold
erdő, Horvát-Szlavonország területén	2,659.326 »

összesen... 15,767.369 hold.

Az állam többi területéből, az egyes művelési ágak szerint:

szántóföld	22,814.606 hold,
kert	706.312 »
rét-.....	5,966.301 »
szőlő	577.156
legelő.....	7,388,525 »
nádas	151.370 »
földadó alá nem eső és terméketlen...	2,987.827 »

A magyar királyi államerdők, vagyis a magyar kincstár tulajdonában levő erdőbirtok területe összesen 2,758.375 hold, melyből Magyarország területén van 2,224.641) hold, és Horvát-Szlavonországban 533.735 hold.

Ebből a területből Magyarországon a tiszta erdőbirtok 1,959.612 hold, Horvát-Szlavonországban pedig 509.019 hold, míg a többi részint havasi legelő, részint pedig üzemi és kezelési célokra szolgáló birtokterület, melynek terméketlen része 55.741 hold. Ezek a területeken kívül az állami még közös birtokosa Máramaros megyében az úgynevezett koronavárosokkal (Máramarossziget, Hosszúmező, Técső, Visk és Huszt) 33.000 hold lomberdőnek és más magántulajdonosokkal 349.000 hold lomb- és fenyőerdőnek, melyre a birtokarány kulcsa még nincs megállapítva; továbbá Árva vármegyében a 67,000 hold területtel bíró árvai közbirtokossági uradalomnak $\frac{1}{5}$ -részben való illetőséggel.

A magyar állam területén levő összes erdők tenyészeti, valamint földrajzi és fakeskedelmi szempontból, vidékek szerint, öt területi főcsoportra oszthatók.

Az első csoporthoz tartozó erdők az ország északi határvonalától délfelé, a Duna folyamának pozsony—váci

irányában s a nagy magyar Alföld északi határa felé, — nyugatról pedig a keleti Kárpátok határáig terjednek. Ezek az erdők általában magas- és középhegységi erdők, csak kis részben ereszkednek le a völgyek síkságára s a következő törvényhatóságok területén állanak és pedig:

Törvény- hatóságok	Véterdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terü- lethez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Pozsony megye és Pozsony város }	1.969	22.942	80.949	51.278	288.116	{ 20'28 31'17
Nyitra megye	3.746	79.140	110.246	29.177	360.489	22'82
Bars »	4.972	68.121	75.332	24.409	311.729	35'46
Trencsén »	12.379	23.103	144.471	93.899	594.152	33'83
Árva »	9.336	—	7.556	107.033	309.700	32'67
Liptó »	26.971	—	11.548	181.674	502.290	50'26
Szepes »	7.376	3.272	29.202	225.455	494.964	40'54
Turócz »	5.469	98	31.905	61.902	214.025	48'11
Zólyom »	7.079	33.609	89.578	133.836	591.867	56'15
Hont »	1.913	103.916	31.797	2.445	228.509	31'23
Nógrád »	17.542	145.938	52.364	3.666	337.001	28'12
Heves »	601	82.664	32.776	—	159.166	17'66
Borsod »	796	116.771	52.886	181	237.069	26'92
Gömör »	4.273	128.813	144.946	94.625	697.509	49'42
Abauj-Torna Kassa várossal }	2.458	107.867	84.069	10.888	286.124	{ 34'79 47'83
Sáros megye	2.970	23.844	163.685	33.219	385.948	34'82

A kárpáti vagy északi erdők csoportjának főfanemeci, a magyar állam legelterjedtebb fája a bükk és az ezzel nálunk egyenlő erdészeti jelentőségű gyertyán. Minthogy azonban ott, hol nem a tűzifatermelés a gazdasági főczél, a fák másodrendű értékkel bírnak, elsősorban a hazánkban becsebb fanemeket jelöljük meg. Az északi vidék főfanemét a Kárpátokban uralkodó luczfenyő képezi, mely kerek-

számban 656.000 holdat foglal el; ezután jön a jegenyefenyő, mely leginkább Selmecz környékén jut uralomra s általában is az állam ezen részében van leginkább elterjedve 271.000 hold területtel; a vörösfenyő, erdészetileg veve és mint állambalkotó, úgyszólván csakis e vidéken fordul elő 9000 hold területtel; az erdei fenyő, mely e vidéken, nevezetesen rozsonymegyében a Morva-lapályon szintén igen kiterjedt és értékes fát képez s 125.000 holdon tenyészik; ezek után jönnek a kocsányos és kocsánytalan tölgy 757.000 holdon, továbbá a cser 184.000; a bükk és gyertyán 1,029.000; a nyír 53.000; a fűz és nyár 19.000; az éger (berek) 15.000; a kőris, szil és juhar 13.000 s az akác 16.000 hold területtel. A havasi és törpe fenyő a véderdők felső övében fordul elő s itt teljes kíméletben és tenyészetük előmozdításában részesülnek.

A második csoporthoz tartoznak a keleti erdők, melyek az ország keleti határvonalától kezdve nyugoti irányban, illetve az ország közepe felé a nagy magyar Alföld keleti határáig terjednek. Ezen erdők közül a magas hegységi erdőkhez sorozandók az északi, keleti és déli határhegylánczolat s a Bihar-hegység főtömege, míg a Vihorlat-Gutin, Hargita és Erdély belföldi hegységei, valamint a Szilágyság és a magyar Alföldre ereszkedő emelkedés közép- és előhegység jellegűek; a síkságon levő erdők csak kis kiterjedéssel fordulnak elő. E csoport erdőségeit törvényhatóságoként alább közlöm. (L. a 33. o.)

Az állam összes erdőségeinek legnagyobb részét képező keleti erdők főfanemei: a luczfenyő, mely itt 1,585.000 hold területtel leginkább el van terjedve s legtöbb tiszta állabot alkot; a jegenyefenyő, mely már sokkal kisebb mértékben fordul elő s csak 112.000 holdat foglal el. A kocsányos és kocsánytalan tölgy tenyészterülete 1,579.000 hold; a cseré 373.000 hold; a bükk és gyertyán 4,142.000 holdat ural-

Törvény- hatóságok	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terü- lethez képest
	k a t. h o l d				köbm.	°.
Zemplén megye	410	77.358	233.004	3.015	484.206	28,76
Ung „	5.551	37.426	197.325	24.123	502.314	46,12
Bereg „	2.809	68.092	172.069	13.820	427.548	38,68
Ugocsa „	204	20.044	26.844	—	64.184	22,33
Máramaros „	90.017	42.975	545.171	338.105	1.523.154	54,30
Szatmár megye, } Szatmár várossal }	2.764	152.675	101.771	—	393.230	{ 23,35 24,67
Szilágy megye	530	122.133	62.856	—	280.970	27,86
Szolnok-Doboka m.	4.853	81.535	166.906	2.823	417.304	30,38
Besztercze-Naszód	5.458	19.866	117.633	186.204	623.059	44,84
Csik megye	40.824	1.729	42.216	355.720	851.123	47,33
Háromszék megye	53.238	51.947	288.215	74.825	718.654	61,27
Brassó „	18.523	14.608	64.662	29.535	223.555	41,82
Udvarhely „	33.685	26.402	148.874	33.186	372.112	40,84
Maros-Torda m., } M.-Vásárhelylyel }	12.988	29.166	134.305	179.715	763.132	{ 47,39 25,34
Torda-Aranyos m.	10.924	29.849	81.346	58.384	313.393	27,90
Kolozs m., Kolozs- } vár várossal }	7.662	92.881	72.844	100.803	532.356	{ 31,13 12,81
Alsó-Fehér megye	7.361	70.276	85.637	4.194	245.448	25,73
Kis-Küküllő „	44	29.062	21.361	—	90.302	16,92
Nagy-Küküllő m.	8.951	72.591	107.228	—	318.047	31,02
Fogaras megye	42.664	9.691	116.911	43.678	338.954	40,26
Szeben „	35.275	57.827	128.443	96.567	545.824	45,20
Hunyad „	135.602	119.798	396.527	109.208	1.069.312	46,29
Bihar „	21.521	221.497	362.480	25.938	743.589	27,74
Arad megye, Arad } várossal }	37.907	174.425	157.619	—	536.637	{ 32,03 0,21
Krassó-Szörény m.	44.301	221.723	680.025	23.824	1.531.414	48,24
Temes megye	13.051	105.122	26.766	—	269.757	10,64

nak; az egész állam területén pedig itt van a nyír leginkább elterjedve és 201.000 hold területet foglal el. A fűz- és nyárfa 45.000; az éger 30.000; a kőris, szil és juhar 18.000 s a hárs, állapot alkotólag, 1.000; az akác pedig csak 1.400 holdon tenyészik; az erdei és feketefenyő 7.000 holdat foglal el; míg a vörösfenyő 130 holdon lép föl állapot alkotólag s mint ilyen az állam többi erdőségeiben területre már ki sem választható.

A harmadik csoportot a nagy magyar Alföld erdőségei képezik, melyek a területhez arányban nem álló kis mértékben a Duna és a Tisza folyamok közötti nagy síkságon találhatók. Ennek területéhez tartoznak a következő vármegyék erdei:

Törvény- hatóságok	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terü- lethez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Szabolcs megye	314	32.349	7.284	19	61.069	4.92
Hajdu m. Debrecen városal	579	25.999	2.893	—	36.955	2.93
J.-N.-Szolnok m.	—	316	4.476	—	8.816	0.62
Pest, Budapest főváros és Kecskemét városal	4.195	46.963	200.287	694	285.281	10.92
Csongrád megye	—	—	5.431	—	9.401	8.72
Csanád	—	502	2.867	—	7.965	11.12
Békés	—	6.067	3.383	—	18.744	1.69
Bács megye, Baja és Szabadka városal	3.107	29.360	49.616	—	137.817	1.13
Torontál megye	—	8.284	8.864	—	32.656	1.48
						4.49
						1.78
						5.72
						0.99

Az alföldi erdők fanelemeinek területi kiterjedése következő: kocsányos és kocsánytalan tölgy 131.000 hold; cser-tölgy 20.000 hold; nyár és fűz 196.000 hold; akác 83.000

hold; bükk és gyertyán 15.000 hold, míg a többi fánemek, mint az erdei- és feketefenyő, a nyír és éger, mint főállatot alkotók, most még 1000 holdon mind alul vannak.

A negyedik csoportot a nyugoti erdők alkotják, melyek az országnak a Duna és Dráva folyók közötti részén állanak, s melyeknek a nevezett két folyóhoz közelebb eső része síkságon és dombokon áll, míg az ország nyugoti határa felé eső része az Alpesekből kiágazó középhegységeket borítja, az egészből pedig csak igen kis rész jut a magas hegységre. E csoport erdősegei az alább felsorolt megyék területén vannak:

Törvény- hatóságok	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terül- ettséghez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Mosony megye	—	4.776	13.663	71	36.294	5,23
Győr megye, Győr } várossal	—	8.402	11.835	382	43.047	{ 7,98 1,63
Komárom m., Ko- } márom várossal	867	44.363	14.637	690	84.816	{ 12,27 0,27
Esztergomi megye	230	27.867	5.627	54	44.056	17,93
Fehér »	731	42.512	18.080	315	72.609	8,74
Tolna »	—	27.358	24.616	19	91.548	8,43
Somogy »	3.008	132.480	94.802	10.489	425.849	20,40
Baranya megye, } Pécs várossal	140	45.090	98.459	1.040	295.184	{ 15,82 34,43
Veszprém megye	1.946	57.114	96.827	3.347	266.104	22,88
Zala »	4.971	103.392	130.101	24.395	487.223	24,37
Vas »	—	64.296	69.392	131.590	515.594	27,89
Sopron megye, } Sopron várossal	233	53.624	30.399	27.675	188.802	{ 18,88 42,14

A nyugoti erdők főfaneme a tölgyek mindhárom faja, a bükk és a gyertyán, ezután jön az erdei fenyő, mely az egész magyar birodalomban ezen a vidéken van

leginkább elterjedve; a lucz- és jegenyefenyő a vidék nagy kiterjedéséhez képest csak szórványosan jelenik meg; míg a nyír, fűz és nyár, éger, kőris, szil, juhar és ákác s a hárs is összesen véve és aránylag e vidék erdőterületéhez képest elég nagy mennyiségben jelenik meg. Az egyes fa-nemek által elfoglalt területek következők: kocsányos és kocsánytalan tölgy 312.000 hold, csertölgy 299.000 hold, erdei fenyő 174.000 hold, luczfenyő 20.000 hold, jegenyefenyő 6000, bükk és gyertyán 419.000 hold, fűz és nyár 62.000 hold, nyír 60.000; éger 26.000; kőris, szil és juhar 17.000 hold, ákác 23.000 hold és hárs 2000 hold.

Az ötödik csoportot a délvidék erdőségei képezik, melyek Horvát-Szlavonország és Fiume kikötőváros területén vannak. Ezen erdők teleti része s nevezetesen a Dráva és Száva között levők a folyók mentén, ezek árterein, a dombvidékiek pedig túlnyomóan pliocen, agyagos és homokos üledékeken állanak, míg a varasdi hegyektől a Karst és Vellebit hegység triász, kréta és oligocén képződményekben terülnek el.

Részletesen felsorolva:

M e g y é k	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més köbm.	Az erdő aránya az összes terü- lethez képest %
	k a t. h o l d					
Belovár-Kőrös m.	—	71.198	249.701	435	651.727	37 ⁰⁰
Lika-Krbava »	—	14.440	362.735	86.209	577.115	43 ⁰⁰
Modrus-Fiume »	29.608	1.273	159.184	205.054	608.319	65 ⁰⁰
Pozsega »	32.516	99.107	243.831	2.840	636.832	40 ⁴⁰
Szerém »	—	185.378	45.540	—	533.535	19 ³⁸
Varasd »	20	26.506	127.599	4.447	299.361	36 ²⁰
Verőcze »	160	104.679	212.445	—	624.876	37 ²⁰
Zágráb »	150	82.014	371.062	3.649	781.479	37 ²⁵
Fiume és kertülete	—	114	1.071	—	171	33 ¹⁷

A déli erdők legfő faneme a kocsányos és kocsánytalan tölgy, mely 572.000 holdat foglal el; a cser 13.000 hold területtel; a jegenyefenyő 295.000 holddal; míg a luczfenyő állapot alkotó fölényvel úgyszólván meg sem jelenik; a bükk és gyertyán 1,511.000 hold területtel. Az állam összes erdőségeiben itt legnagyobb mértékben van elterjedve, s még a Száva-menti tölgyeseket is több helyt elnyomással fenyegeti; a kőris és szil, melyek a hozzájuk csatolt, de már alárendeltcbb mértékben megjelenő juharral összesen 177.000 hold tekintélyes területet foglal el; míg a nyír 55.000 holdon, nyár és fűz 19.000 holdon; a hars 10.000 holdon; az erdei fenyő 8000 holdon és az ákác 1000 holdon tenyészik.

E csoport erdőségeinek minden faneme gyors és jelentékeny növéssű s a tölgyek a kitűnő minőségű francia dongát, a jegenyefenyők pedig a nagyméretű szép gerendákat szolgáltatják.

IV. FEJEZET.

Az erdők jövedelmezősége.

A birtokáthelyezés problémájában természetesen a főszerepe jut egyrészt az értékarányoknak, másrészt a jövedelmezőségnek. Minthogy a szántóföld értéke Magyarországon jelentékenyen nagyobb a megfelelő területű erdőbirtok értékénél, a hitbizományok átköltöztetésénél első sorban meg kell majd állapítani a helyes és reális értékarányt szántóföld és erdőség közt. Azután számításba kell venni, hogy az erdőbirtok mily területe egyenértékű jövedelmezőség tekintetében a szántóföld területiségével.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy, inig a szántóföld jövedelmezősége ez idő szerint maximálisnak tekinthető, az erdőbirtokok jövedelmezőség szempontjából ma még primitív állapotban vannak; tehát a kellő üzem mellett s rendszeres, folyton fokozható kihasználás útján igen jelentékenyen növelhető a jövedelmük. Különösen pedig, a mi a földbirtok *árát* illeti, ez az Alföldön oly magas, illetőleg a parcellázás oly magas árak mellett történhetik, a melyek tovább, vagy éppen nem, vagy csak kivételesen növekedhetnek.

Úgy nemzetpolitikai, mint értékicserélési szempontból fontosnak tartom, hogy az erdők jövedelmi viszonyait néhány lényeges adattal megvilágítsam. Az összehasonlítás

kedvéért álljanak itt a *porosz* kincstári erdők fontosabb adatai.

A porosz kincstári erdőségek területe az 1893-iki statisztikai felvételek szerint 2,727.845 hektár volt. Ezek bruttójövedelme 60,024.074 márkát tett ki, a mely összeg így oszlik meg:

Tüzi- és haszonfa	54,536.179 m.
Mellékhaszonvételek	4,092.056 »
Vadászattól	332.674 »
Tűzeg	274.729 »
Egyéb bevételek	788.436 »

E bevételekkel szemben áll:

Személyi kiadás	11,855.000 m.
Dologi kiadás	<u>17,403.000 »</u>
Összes állandó kiadás	29,259.000 m.

Marad tehát fölösleg 30,764.000 márka.

A Stat. Handb. für den Preuss. Staat 1893, a melyből ezeket az adatokat vesszük, kimutatja, hogy a *bruttójövedelem hektáronként*:

A fahasznosításból	22'53 márka
Egyéb haszonvételekből.....	2-24 »
Összesen	2477 márka volt.

Ebből a bruttójövedelemből esik hektáronként:

	márka	%
Kezelési költségre	4'83	19'49
Üzemköltségre	8'27	33'38
Tiszta jövedelemre	<u>11'69</u>	<u>47'20</u>

Hogy a porosz kincstári erdők jövedelmezőségében minő emelkedés ment végbe, arra nézve közlöm az 1884/87. évi összehasonlító adatokat.

Volt ugyanis hektáronként a tiszta jövedelem:

1884/85-ben	10'96	márka
1885/86-ban	10-82	»
1886/87-ben	10'31	»

Míg tehát 1886/87-ben 10'31 márka tiszta jövedelmet hozott egy hektár erdő, 1893-ban 1T69 márkát jövedelmezett s kétségkívül a letelt hét év óta ez a jövedelem, tekintettel a porosz erdőségek helyes és okszerű kezelésérc. csak fokozódhatott.

Lássuk már most a magyarországi állami erdők jövedelmezőségi viszonyait. Az 1898. évi zárszámadások szerint ez év végén állami erdőink 103,145.338 millió forint, vagyis kerekszámban 206.3 millió korona értéket képviseltek.

A magyarországi erdők bevételeinek összege volt:

1. Főhasználat:

757.0	tűzifa	1,742.764 forint
757.1		épület- és műszerfa...
2,996.072	»	
757.2	fagyártmányok	
406.317	»	
757.3	faszén	218.161 »

2. Mellékhaszon vételek 676.610 »

Összesen 6,039.924 forint.

Egyéb, előirányzat melletti s előirányzat nélküli bevételeket hozzászámítva, az 1898. évi zárszámadás kimutat a magyarországi erdők után összesen:

Bevételt	6,538.293 forintot
Kiadást	4,894.565 »
Tehát fölösleg	1,643.727 forintot

vagyis 3,287.454 koronát.

Az erdők holdanként való jövedelme nagyon változó; átlag, mint Darányi Ignác földművelésügyi miniszter legutóbbi budgetbeszédében konstata, 1899-ben 2.70 korona

volt. Egy hektárt $4\frac{1}{4}$ kát. holdnak véve, a *hektáronként* való jövedelem tehát átlag 3.37 korona. A márka árfolyamát 1.18-ban számítva a porosz erdők 1893-iki jövedelmezősége 13.7 koronára tehető.

A 2.70 korona holdanként vagy 3.37 korona hektáronként azonban csak átlagjövedelem. Vannak erdőbirtokok, melyek jóval fölülmúlják ezt az átlagot. így pl. előttünk van a benesházai és vaczoki erdőgondnokság kimutatása, mely szerint már 1885-ben 16.863.5 kát. hold után az átlagjövedelem holdanként 4 frt 23 kr. volt, a mi hektáronként 5 frt 29 kr-nak vagyis 10.58 koronának felel meg, tehát a poroszországi átlag jövedelmet megközelíti. Azóta kétségkívül növekedett az említett erdőbirtoknak is az átlagjövedelme.

Hogy a mi állami erdeinkben miképp oszlik meg az egyes használatok után a jövedelem, ide iktatom egy pár nagyobb erdőgondnokság kimutatását:

	Tüzifa	Épület- és műszerfa	Fagyárt- mányok
Besztercebánya	119.076 frt	619.254 frt	1.927 frt
Zsarnóca	116.664 »	238.897 »	5.744 »
Liptó-Ujvár	40.915 »	291.267 »	4.814 »
Soóvár	160.503 »	156.600 »	10.897 »
Kolozsvár	201.814 »	222.375 »	23.260 »
Szászsebes	163.228 »	172.355 »	2.471 »
Mármrossziget	52.419 »	715.034 »	9.177 »
Lugos	128.298 »	95.486 »	1.843 »
Ungvár	279.509 »	34.582 »	307.851 »
Bustyháza	14.301 »	245.887 »	10.770 »
Nagybánya	91.768 »	31.120 »	17.940 »

V. FEJEZET.

Az áthelyezkedés módja és nemzeti következményei.

Az erdők jövedelmezősége, mint az előbbi fejezetben láttuk, ez idő szerint még felettebb elmarad a szántóföldek mögött. Még a kincstári erdők jövedelemátlagja sem éri el a három koronát, pedig ezek átlag jobb kezelésben vannak a többi erdőknél. Ha a jobb minőségű s főleg a bitbizományi szántóföldek jövedelmezőségével hasonlítjuk össze az erdők jövedelmét, ez utóbbi hatszorosan, sőt hétszeresen kevesebbnek mutatkozik, a szerint, a mint 20 vagy 25 koronában állapítjuk meg az alföldi vagy a dunántúli szántóföld holdjainak tiszta jövedelmét, a mi különben igen magas átlagbecslés. (Van ugyan az alföldön, de nem a Dunántúl, olyan vidék is, ahol egy hold föld ugyanennyi forintot vagy még többet jövedelmez bérlet alapján. Ez azonban csak kivételes és nem uradalmi kezelés.)

E feltűnő különbség azonban nem hogy hátráltatná, hanem inkább elő fogja mozdítani az értékkipicserélést vagy legalább azt, hogy nagyuraink iparkodnak erdőgazdasághoz jutni. Egy kiváló szakember nyilatkozott előttem ekkép: Ha valaki biztosítani akarja családjának sorsát, s aránylag rövid idő alatt meg akarja sokszorozni fiának, illetőleg unokájának jövedelmét, legokosabb teszi, ha erdőket vásárol.

Ennek megvan a természetes magyarázata. A szántóföldek, különösen a nagy komplexumok, minők a hitbizományok, elérték vagy majdnem elérték jövedelmezőségük maximumát. A kerti gazdálkodás további fokozatára a hitbizomány nem alkalmas. A szántóföldek ára is, különösen az Alföldön, oly magasra emelkedett, hogy további emelkedésre alig van kilátás.

Az erdők értékének és jövedelmének emelkedése ellenben csak ezentúl fog s pedig igen nagy mértékben történni. A közlekedési eszközök fejlődése, az ipar kibontakozása s általában a civilizáció igen nagy mértékben hat az erdő értékének emelkedésére. Mutatja ezt a legutóbbi évtizedek minden ténye. A kataszteri felvétel alkalmával az erdők összes kataszteri tiszta jövedelmét nem egészen 9 millió forintra tették, úgy hogy egy hold kataszteri tiszta jövedelme átlag 57 krajczárra becsültetett. Már e becslés bizonyára alacsony volt, mert hisz a pénzügyminisztériumtól nyert adatok szerint az ország hatvanhárom törvényhatóságának erdői nagyobb jövedelmezőséget tüntettek fel már a múltban, a kincstári erdőkről nem is szólva, a melyeknek 50 perczentje már régebben körülbelül két korona tiszta jövedelmet adott holdonként. És ime, legújabban a kincstári erdőbirtokok jövedelem-átlaga megközelíti a három koronát, egyes kiváló erdőkomplexumoké pláne a 10 koronát.

A két-három korona átlag még mindig igen alacsonynak mondható. Ez átlag azonban innét túl gyorsan fog növekedni. Maga a természetes fejlődés előidézi a jövedelemnövekvést, a közlekedési, különösen pedig az iparpolitika meg fogja azt hatványozni.

Az előbbi fejezetben a porosz erdőgazdaságnál is tisztán csak az erdőkultúra eredményeit említettem fel, s már ezek maguk oly jelentékenyek, hogy elérésük teljesen át fogja alakítani gazdasági viszonyainkat, mert az erdők hoza-

mát a magyar kincstári erdők jelenlegi átlagának négy-szeresére. illetőleg ötszörösére fogja felszoktetni annál inkább, mert a magyar erdők fái becsesebb anyagot képeznek mint a porosz erdők fái. *Ez az oka, hogy különösen poroszok tömegesen összevásárolják a felső-magyarországi erdőket. Jól tudják, hogy rövid idő alatt ez erdők ép oly jövedelmezőkké lesznek, mint a porosz erdőbirtokok.* Az ipar pedig kiszámíthatlan mérvéig expanzívvá teszi az erdőgazdaságot. Csak Morvaország és Szilézia egyes vidékeinek példája e tekintetben a legszebb reményekre ad alkalmat.

És akkor egész más színben tűnik fel az erdőgazdaság, mint jelenleg. *De egészen más, határozottan kedvező színben jelenik egyszersmind meg a hitbizományoknak erdőgazdaságra való alapítása is, nemkülönb az érték-kicserélés.*

Magyarország erdőgazdaságai igen nagy tömegű megkötésre adnak alkalmat. Felesleges ismételnem, hogy az összes hitbizományokat sohasem akartam dislokálni, hanem azoknak csakis egy kisebb részét. Csakis új hitbizományoknak a nemzetiségi vidéken való alapításáról, s a másod-, harmadszülött fiuk hitbizományának áthelyezéséről van szó, nem gyors egymásutánban, hanem lassú fokozatban, s természetesen önkéntesen. A »Magyar politika új alapjai« ez munkámban nem kevesebb mint félszázadra utaltam az érték-kicserélésnél. De, hogy az érték-kicserélés lehetséges, hogy e célra van elég erdő, e tekintetben tartozom beszámolni. Tartozom beszámolni, akár létre jön az érték-kicserélés azon mérve, melyet kontempláltam, akár nem.

A legnagyobb maximumnak egy millió holdnak érték-kicserélését említettem munkámban, természetesen csak hozzávetőlegesen. De még ezen nagy mennyiség kicserélésére is volna elég tér, habár ekkora értékcsere a közel jövőben meg sem valósul. Azokkal szemben, a kik fejcso-

válva emlegették, hogy az értékkicserélés nem azért nem lehetséges, mert a hitbizományosok nem akarnának költözöködni, hanem azért, mert nincs elég erdőterület, utalok a már felsorolt erdőkre, s utalok különösen a községi és közbirtokosságiakra. Úgy a községi, mint a közbirtokossági birtokviszonyokat, így főleg az erdőt illetőleg itt következnek a földművelési minisztérium által legújában közzétett adatok. De csak Erdélyt részletezem. Az ország többi részére vonatkozólag csak az átlagszámokat közlöm.

A fennebbi kimutatásban a legelő rovat alatt nagy mennyiségű erdő szerepel. Átlagos és szakértői becslés szerinti községi és közbirtokossági erdők, a ma legelő-célokra használt erdőkkel (tehát nem kizárólag legelő-területtel) együtt, túlhaladják az öt millió holdat. És megjegyzendő, hogy a legelőszámba menő erdők nagy része nagyon is átalakítható az erdőkultúra céljaira. A kincstári erdők pedig meghaladják a 2,700.000 holdszámot. Ekként, a tulajdonképpeni *magánérdektől eltekintve, melyek egy jó része pedig szintén alkalmazható a nemzeti politika céljaira*, közel 8,000.000 hold erdő az, ami a hitbizományok alapításánál, illetőleg az értékkicserélésnél tekintetbe jöhet.*) Ha tehát a jelenlegi alacsony erdőjövédelmet veszszük is alapul, mely hatszor, illetőleg hétszer kevesebb a jó minőségű szántóföldek jövédelménél, mégis ki volna cserélhető 1,000.000 hold szántóföld 6-7 millió hold erdőért. Ekkép az értékkicserélésnek, vagyis az áthelyezkedésnek — az értékkicserélés

*) Különösen Erdélyben igen fontosak a magánérdők, a melyek nemzeti céljainkra megszerezhetők. Ezekkel pótolni lehet a netán még mutatkozó hiányt. Az, hogy a községi és közbirtokossági erdők nagy része rősz karban van, nem lényeges körülmény, mert, mint kifejtem, az állam feladata a kincstári kezelésbe vétel által as erdők restaurálása s a restaurált erdők fokozatos eladása. (A marhatenyésztés érdekei természetesen szem előtt tartandók s az ekkép támadó és egyéb okok minusát a megvehető magán erdőkől kell pótolni.)

szempontjából szintén igen fontos *bányákról* nem is szólva, — az erdők mennyisége és jövedelmezősége nem áll utjában. De tulajdonképp csak oly, már kész erdők adandók át hitbizományi kezelésbe, amelyeken már rendes gazdálkodás folytatható. Tehát legelső sorban oly erdők, melyek holdanként 10, illetőleg 5 korona jövedelmet hajtanak. Tíz korona jövedelem esetén egy millió hold szántóföldnek két millió, illetőleg 2,500.000 hold erdő felelne meg, a szerint, a mint a szántóföld jövedelemátlagát 20, illetőleg 25 koronára tesszük. Öt korona átlagjövedelem mellett 4, illetőleg 5 millió hold erdő felelne meg 1 millió hold szántóföld értékének vagy jövedelmének. De természetesen ily nagy értékcsereléshez már első munkámban félszázad fokozatos processusát jelöltem meg. E kimutatás tisztán csak az elvi lehetőséget bizonyítja a kétkedőkkel szemben. A gyakorlatban előreláthatólag kisebbek lesznek akár a hitbizományalapítás, akár az értékcserelés méretei. Hosszú idő, egy egész nemzeti jövendő programját tártam fel, s itt a méretek csakis nagyok lehetnek.

De miként történhetik az értékcserelés minden nehézség és rázkódás nélkül?

Az államé a feladat. A nagyszabású átalakítást csak az állam hozhatja létre, illetőleg közvetítheti. Az állam kezében van közel három millió hold kincstári erdő. Az állam kezel vagy négy millió holdnyi községi és közbirtokossági erdőt. A községi és közbirtokossági erdők kell hogy mind az állam kezelésébe jussanak. Sőt a községi és lehetőleg a közbirtokossági erdőket sietősen meg kell váltani. A községnek úgy sem való, marhatenyésztésének szükségletén túl erdő vagy ezzel egy jelentőségű legelő. A megváltásból befolyó pénz többet jövedelmez a községnek

mint most az erdő. *És állampapírjainknak volna legalább egy biztos elhelyezési tényezője.* A községeket állampapírokban lehetne kárpótolni.

A procedúra következő lenne:

Az állam akár a tulajdonát képező, akár a kezelésében levő és megváltandó erdőket akkor változtatná át hitbizományokká, a midőn már alkalmasabb az erdőkultúra magasabb követelményeinek viselésére. Tehát akkor, a midőn legalább öt korona tiszta jövedelmet hajtanak holdanként. Annyit hoz most a legtöbb kincstári erdő. Egyes erdőgazdaságok, mint ki volt mutatva, hoznak 8—10 korona jövedelmet is, ezek azonban kivételesek.

Be mert nemzeti és egyszersmind közgazdasági érdek, hogy a kincstári erdők átlaga ne fogyjon, amily mérvben hitbizományi kezelésbe engedi át a kincstár a már kész erdőket, ugyanolyan mérvben kell új erdőterületeket vásárolnia. Ekkép az államra igen nagy és fontos feladat vár. Fokozatosan megszerzi a községi és közbirtokossági erdőkön túl a magánjellegű megszerezhető erdőket is. A hitbizományok alakítása által tehát a kincstári erdőbirtok nemcsak hogy nem fogy, de növekszik. Növekszik akkép, hogy a már kész erdők eladásából befolyó pénzen nagyobb kiterjedésű, de kezdetlegesebb erdőket vásárol meg.

Van tehát elég erdőgazdaság a nemzeti áthelyezkedés számára, akár a hitbizományi akár a szabad uradalmakból történik az értékcsere. Át lehetne helyezni a munkában végső határ gyanánt kontemplált 1,000.000 holdat is. annál inkább áthelyezhető a törzsuradalmak érintetlen hagyásával a mellékhitbizományok. És elégséges erdőgazdaság létezik már most új hitbizományok alapítására, melyek

a kormány kijelentése szerint az alföldön és a Dunántúl többé nem, hanem csakis a nemzetiségi vidékeken történhetnek.

Felesleges újra ismételnem, hogy maguk az új alapítások is csak fokozatosan (Darányi Ignác kijelentése szerint csak kivételesen) történhetnek. A rossz erdőgazdaságok tehát időközben átalakíthatók jókká. Különösen megszüntethetők azon pusztítások, melyek a községi és részben a közbirtokossági erdőkben történtek. Maguk a dolgok és gazdasági viszonyok fejlődése azután lassanként elvégzi a többi. Létrejön azon állapot, ami Csehországban, Morvában és Sziléziában már örvendetes tény, hogy e hitbizományok túlnyomóan erdőgazdaságon vannak, Csehországban 58 hitbizomány, 129.000 hold szántóföldön túl 360.000 holdnyi erdőn van. Morvaországban 18 hitbizomány átlagát 32,000 hold szántóföld és 128.000 hold erdő képezi.

Ide járul még, hogy a nemzetiségi vidékre átköltözött erdőhitbizományok okvetlenül tért foglalnának az ottani szántóföldeken is. Az enklavékat épp úgy megszereznék, mint megszerezték a cseh és morva hitbizományok. Ezek annyira kisajátították idővel a környék lakosságát, hogy a haladó párthoz tartozó cseh gazdák 1883-ban bizottságot küldöttek ki azon térfoglalás tanulmányozására, a melyet a hitbizományok a szántóföldeken tettek.

De hát baj volna az nálunk, ha Erdélyben nem az Albina, hanem a létesítendő hitbizományok tulajdonosai vennék meg az eladó földeket, s a románság közt ezek terjeszkednének gazdasági hatalmukkal?

És ha Erdély és Felsőmagyarország még sem lennének képesek befogadni az idők folyamában mindinkább gyarapodó hitbizományokat, ott volnának az ö-ik főcsoport hatalmas és gyönyörű erdői. Ott volnának a részben kincstári horvát-szlavon erdők. Hát szintén oly nagy baj volna,

kérdezem, ha ez erdőkön is keletkeznének magyar mágnás-családok hitbizományai?

E kérdés politikai jelentőségének fejtegetésébe nem is bocsátkozom. Egyszerűen csak azt konstatálom, hogy nagy baj volt mágnásaink tartózkodása a Dráván túli birtokszerzéstől, mert hisz, egyebektől eltekintve, a Dráván-tul birtokos mágnásaink ülés- és szavazatjoggal bírnának a zágrábi országgyűlésen.

* * *

A parcellázás az Alföldön s a Dunántúl egyenlő lépést fog tartani a hitbizományoknak az erdőgazdaságra való helyezkedésével.

Sőt itt már nem is azon eseteket kontemplálom, a midőn akár másod-harmadszülött ági tényleges hitbizomány az Alföldről s Dunántúlról átköltözik a nemzetiségi vidékek erdőgazdaságaira.

Különösen azon mágnás és nem mágnás családokat kontemplálom, a melyek új hitbizományt akarnak alapítani.

Számos oly mágnás és nem mágnás család van, a melynek már van hitbizománya, de még újakat akar alapítani. Sőt a fennebbi kimutatás szerint van igen sok oly mágnás, a, ki főrendiházi jogosultsággal bír s hitbizomány még nincs. És vannak oly nem főrendiházi tagok, a kik szeretnének hitbizományt létesíteni.

A magyar társadalom mindez előkelői többnyire már birtokosok, sőt latifundium-tulajdonosok s pedig a közlött kimutatás szerint ép az Alföldön vagy a Dunántúl. De mert többé itt nem alkothatnak hitbizományt, hanem csakis a nemzetiségi vidéken, kénytelenek lesznek a síklóidon parcellázni s a bejövő pénzen erdőket vásárolni. Csak kevés főrangú családnak van ugyanis nagy-

mennyiségű készpénze. Egyáltalán nagy hibája a mi birtokrendszerünknek, hogy kevés forgó tőkével rendelkezik. Az osztrák hitbizományok közül 201-nek 35,000.000 forintot meghaladó, szintén lekötött pénztőkéje van. A stájer hitbizományok minden hektárját 236 forint tőke egészíti ki. A parcellázás tehát már azért is szükséges, hogy eladósdott hitbizományosaink pénzre változtassák át ingatlanaik egy részének állagát, de legsürgősebbé teszi a parcellázást az új hitbizományok alapítása.

Ám a parcellázást nagy méretekben lehet eszközölni a községi javakon is. Sőt ezeken kell hogy legelső sorban tekintetbe jöjjenek. Nem kevesebb mint 131 oly község van, mely több mint 6000 hold ingatlan felett rendelkezik. Debreczen 89.260 holddal, Szeged 71.987 holddal, Kecskemét 49.104 holddal, Szabadka 48.298 holddal, Zenta 27.969 holddal és Sopron 17.870 holddal bírnak. Van tehát a népnövekvés számára bőségesen tér és alkalom. Módunkban van tehát fenntartani a magyarság terjeszkedését, sőt megjavíthatjuk e terjeszkedés hanyatló arányait. Ha még közegészségügyi viszonyainkat is javítjuk, akkor semmi kétség benne, hogy a Dunántúli s alföldi medencét s a magyarság egyéb gócpontjait magában foglaló 25 vármegye lakossága félszázad alatt megkétszereződik, vagyis kilencz millióból tizennyolez millió lesz. Minapi munkámban ugyanis kiszámítottam, hogy a magyarság a 80-as évek arányában, félszázad alatt kétszereződik meg. És akkor bekövetkezik a mit a »magyar politika új alapjai« ez. munkámban írtam, illetőleg jószoltam :

A független és erős nemzetek szükségkép számbelileg is nagyok. A kis fajokat eltiporhatják a világesemények.

Akar a magyar faj kibontakozni a lét és nemlét örvényző küzedelméből? Akar a halhatatlan népek sorába lépni? Akkor számbelileg hatalmasan ki kell fejlődnie.

És ez a mód rendelkezésére áll. Ismételten a legnagyobb részletességgel kimutattuk már a magyar faj szaporodási képességét. Kétszer szaporább a rá nézve legveszedelmesebbé lehető románságnál. Ma már meghaladja a nyolczmilliót, pedig a negyvenes években alig volt több négymilliónál. Ekké) a mig 1848-ban csak kétszer volt nagyobb az összes hazai románságnál, ma több mint háromszorosan múlja ezt fölül.

íme a legfényesebb jövőendő kulcsa. Fenn kell tartani a magyarság természetes szaporodó-képességét és ekkép önmagától oldódik meg a nemzetiségi kérdés. A jelen szaporodási és terjeszkedési viszonyok mellett meglepő eredményeket fogunk elérni. A szoros értelemben vett Magyarország lakossága 1890-ben 15 millió volt. Ebből magyar hétmillióháromszázezer, román kétmillióöttszázezer, tót egy-milliónyolczszázezer volt.

ütvén év múlva, vagyis 1940-ben, a mai szaporodási arányok megtartása mellett, összes lakosságunk, Horvátország nélkül, huszonnégymillióbatszázezer lesz. Ebből magyar tizenhétmillió, román négyniillióháromszázezer, tót kétmillióöttszázezer leend. Vagyis a magyarság az összes lakosság hetvenkét százalékát fogja képezni s ekkép Magyarországon nem lesz többé nemzetiségi kérdés.

De ez a fényes, ragyogó eszménykép csak akkor valósul meg, ha a magyar faj terjeszkedése előtt ledöntjük a gátakat. Ha tehát a dunántúli, de főleg az alföldi magyar medenczéből eltávolítjuk a kötött birtok sorompóit. A községi és a hitbizományi kötött birtokét egyaránt.

Ha ellenben a földbirtok gátjai fennmaradnak, akkor legelőször a dunántúli magyarság szaporodása esik vissza az oláhság és tótság szaporodási színvonala alá. Azután következni fog az Alföld. Bekövetkezik a szaporodás mesterséges korlátozása azon 15 vármegyében is, melyben a magyar

faj születési arányai elérik a német és orosz mérveket. Eléri úgyannyira, hogy ezen 15 megyének köszönjük, hogy Magyarország népesedés dolgában előkelő helyet foglal el az európai államok között. Ha itt is életbelép a Dunántúl népirtó rendszere, akkor a két magyar medence, jövőnk és nagyságunk e természetes alapja, fokozatosan keskenynyé lesz. A magyarság szaporodás dolgában a tótság és oláhság mögé jut. Vagyis a nemzetiségek fognak hódítani és terjeszkedni s a magyar faj tért fog veszteni. A tótok és románok évtizedről évtizedre nagyobb szaporodási arányt fognak felmutatni mint a magyarság, s akkor ugyancsak pár évtized alatt összetörik a most még egységnek látszó magyar állam és magyar nemzet. Veszélyesebb orgiáit fogja ülni nálunk a szláv és oláh föderalizmus, mint Ausztriában. Nemzeti és állami bomlásunk még azon esetben is okvetlen bekövetkeznék, habár a magyarság terjeszkedési képessége egyenlő lenne a nemzetiségekével. *Az egyenlő arányok mellett államunk cs nemzetünk egysége nem tartható fenn.* Erdélyben és Felső-Magyarországon a nemzetiségi szeparatizmus feltétlenül érvényre jut, pedig egy szeparatizmus történetét már ismerjük a Dráván túl. A magyarság supremáciáját csak nagyobb terjeszkedési képessége tarthatja fenn, valamint ez tartotta fenn eddig.

E drága kincsünk, jövőnk talizmája, még kezünkben van. Ha képesek leszünk fentartani az utolsó évtized szaporodási viszonyait, néhány évtized alatt a magyar probléma meg lesz oldva s nem csak a nemzetiségek, hanem egyszerűs mind Ausztria irányában is. Négy évtized múltán a magyar faj Szent-István egész birodalmában meg fogja közelíteni az egész lakosság 63%-át. A szoros értelemben vett Magyarországon pedig 72%-ra emelkedik föl. Magyarország összes lakossága szintén ugyanezen idő alatt erősen megközelíti Ausztria lakosságának számát. Itthon tehát nem

lesz nemzetiségi kérdésünk, mert 72% magyarság mellett nem lehetséges semmi nemzetiségi visszavonás.

Számbeli és természetesen egyszersmind anyagi nagy megnövekedésünk mellett pedig Ausztria semmi fölényt sem tarthat meg irányunkban, sőt képesek leszünk a monarchia missziójának folytatására, ha Ausztriát valami váratlan bal-eset érné.

Ily sötét és fényes képek váltakoznak egymással a fölállított alternatívákhoz képest. *A magyar nemzet szükségképpen vagy nagygyá lesz, vagy, szintén szükségképp, el kell zúlnie.*

ZÁRÓ FEJEZET.

Periculum in mora.

A nemzeti célunkra vonatkozó módok és eszközü alkalmazásával nem szabad késlekednünk. A kulturai eszköz már gyakorlati alkalmazásban van s hathatósan előmozdítja törekvéseinket. A gazdasági akció szintén megindult, sőt ez örvendetes fordulóra jutott az által, hogy a Széll-kabinet s névszerint Darányi Ignác a hitbizományok kérdésében elfoglalta ismeretes álláspontját. Ennek következményei nagyszabásúak lehetnek még az esetben is, habár egyetlen hitbizomány sem mozdul el helyéről. Az alföldi és dunántúli szabad latifundiumokon ugyanis több hitbizományt nem lehet alapítani, s így az alapítani szándékozók, újra ismétlem, kénytelenek lesznek a szántóföldeket parcellázni, mely összegben azután erdőgazdaságokat vásárolhatnak.

Ezt a nemzeti hivatású műveletet csak egy s pedig indokolatlan aggodalom korlátozhatja és késleltetheti. Azon sokszor emlegetett feltevés, hogy akár a kötött, akár a nem kötött birtokok a nemzeti ügyre nézve ellenséges kézije kerülhetnek.

A képviselőházban épp ez utóbbit hozta fed valaki tervem ellen, mondván, hogy ugyanazon románok, a kiktől erdőt vásárolunk, az ekkép nyert pénzen meg fogják venni

az Alföldön parcellázott földeket. Szinte felesleges ez aggodalom naivságát bizonyítanom már azért is, mert első sorban községi és közbirtokosság! erdők összevásárlásáról van szó, s így különösen a községeket illetőleg, a nyert összeg letételeg fog kezeltetni. A mennyiben pedig magánosoktól venné is meg akár az állani, akár más a Királyhágón túli erdőket, egészen bizonyos, hogy, egyes kivételes esetektől eltekintve, oláh honfitársaink nem fognak sietni a magyar Alföldön letelepedni. *Vagy ha igen, itt csakhamar magyarokká lennének.*

Az általános jellegű aggodalom azonban nem főleg a románokra vonatkozik. De ezzel is könnyű szerrel leszámolhatunk. Az alföldi parcellák megvásárlásában, sőt megtartásában ottani pórnépünkkel senki sem versenyezhet. És hogy a vásárlásra pórnépünknek pénze van, munkámban igyekeztem bizonyítani. Ide járul, hogy a telepítési akciózt képzelné sem lehet *az állam visszavásárlási joga nélkül*. És mint szintén igyekeztem kimutatni munkámban, e visszavásárló jog teljesen elégséges nemzeti célunk biztosítására.

Semmi retrográd intézkedésre nincs szükség.

Bátran megindulhat tehát a nemzetszervező átalakulás. Minél előbb meg kell indulnia. Valóban veszély van a késedelemben.

A magyarság fejlődésében máris aggasztó tünetek kezdenek jelentkezni. A születések száma magán a nagy Alföldön állandó visszaesést mutat a 90-es évek eleje óta. Sőt volt egy év, az 1898-iki, a midőn a magyarság elvesztette terjeszkedő fölényét, nem ugyan a románok, hanem a tótok irányában. A tótok ez évben nagyobb szaporodási arányt mutattak, mint a magyarok, igaz, hogy a románok még tovább visszaestek. Nemcsak nem szaporodtak, hanem egy, bár csekély törtszámmal fogytak.

A sajnálatos jelenségnek legfőbb oka bizonyára az

1897-iki rossz gazdasági év, mely főleg az Alföldet sújtotta, a felvidéket pedig sok tekintetben megkímélte. De mégis komoly intőjelet képez, hogy egyik nemzetiségünk szaporodás tekintetében, bár pillanatra is, a magyarság fölé kerekedhetett, mely állandóan megtartotta fejlődése szuprémáciáját az említett évig. A románok felett pedig mindig kétszeres szaporodási fölényt mutatott. Nagyszabású gazdasági akció visszaadhatja fajunknak régi fölényét. *Immár csakis ez adhatja vissza.*

De van más komoly intőjel is. A felsőmagyarországi erdők nagy része máris külföldi mágnások kezére jutott. Az idegenek egyáltalán sok birtokot — körülbelül egy millió holdat — szereztek Magyarországon. A szepesi erdők nagy része már Hohenlohe herczeg és Heintze kezén vannak. Legújában, mint értesülök, ismét nagy felső-magyarországi erdő került porosz kézre, Tiergard báró kezére. A porosz gazdák, az új földesurak természetesen német szellemben rendezkednek be. Erdővédjeik és tisztjek poroszok. És mert nem jönnek az országba lakni, a magyar föld nem érezteti rájuk vonzó és asszimiláló hatását. Talán egy messze jövőendő politikai alakulásra gondolva megmaradnak idegeneknek. Nemsokára rá kerül a sor a keleti erdőkre. *Én ott még egy másik veszély fenyeget. Az, hogy az Albina megvásárolja majd az erdőket is.* Úgy értesülök, hogy a közbirtokossági erdők tekintetében már is baj van. Több vidéken igyekeznek kijátszani a törvényt, s a magánerdők kategóriájába juttatni a közbirtokossági erdőket. Az erdőpusztítás pedig mindenütt dúl, a hol az állani nem érezteti kezének hatalmas nyomását, s a magánerdőknél nem igen éreztetheti. Dúl az erdőpusztítás a községi és közbirtokossági erdőkben is, ott a hol a közigazgatásnak nincs éber szeme. És egyéb is pusztul Erdélyben és Felső-Magyarországon egyaránt. A nemzeti földbirtokosság, sőt részben már el is

pusztult, úgy itt, mint ott. Felső-Magyarországon idegenek, főleg poroszok lépnek helyébe. Sőt a tót intelligencia is terjeszkedik a földbirtokban. Erdélyben pedig az A lbiua mái- tekintélyes oláh középbirtokosságot teremtett.

És ki nem látja a tót és román értelmiség kibontakozását, s itt-ott már felülkerekedését? Ki nem látja a tót és román nyelvhatár már régi előrenyomulását, a mit a kétségtelen magyarosodással csak épp hogy ellensúlyozni bírunk, különösen a városokban.

A román és tót társadalom nem egy ponton hódított máris a magyar társadalom rovására.

Kit nem döbönt meg mind e komor tény? A magyar társadalomnak is valahára meg kell mozdulnia, mert az állami akció egymagában nem elég. Az állani maga nem képes megátolni a bomlást, melynek fenyegető előjelei mutatkoznak: *a társadalomnak is részt kell vennie a nemzetalkotásban, fájdalom, talán már nemzetmentésben.*

Az államok és nemzetek alakulásának története bizonyítja, hogy tulajdonképp a társadalom volt mindenütt az erőforrás. A túlsúlyban levő hatalmas társadalmak olvasztották magukba az idegen elemeket, szítták fel gyöngé fajokat. A történelem félremagyarázása azon állítás, hogy a középkorban igazgatás és kormányzati utón teremtettek nemzeteket. A nyugoti nemzetegységek kiformalódtak már a XI. és XIII-ik század táján, tehát a cenzalizáció eszközeivel dolgozó királyság már kész nemzeteket talált a Duna völgyétől nyugatra.

Az elkésett alakulások utánképzésébe és siettetésébe igenis belcvegyül az állami szempont, sőt az államé a vezérszerep. Ily elkésett alakulást hajt végre Németország keleti határán Posenben, de eddig meglehetősen kevés eredménnyel. Ellenben az elbai szlávok teljes beolvasztása a német-ségbe egészen társadalmi úton ment végbe.

Szintén elkésett alakulást hajt sietősen végre Oroszország. De kegyetlen eszközökkel dolgozó nemzetalkotó munkája egy óriási faji társadalomra támaszkodik, mely képes a legmesszebb menő expanzivitásra. Akár Ázsia benépesítésére.

A mi feladatunk egyszerűen lehetetlenségre való vállalkozás lenne a társadalmi erők igénybe vétele nélkül, pedig a mi nemzeti munkánk korántsem tűz ki oly célokat, mint akár Oroszországé, akár Németországé. Szerencsére a faji expanzívkapesség a mi társadalmunkban is megvan. Fájdalom azonban, ma már főleg csak az Alföldön. A nemzetiségi vidékek magyarságánál az expanzivitás csekélyebb, de még mindig sikeresen felhasználható.

E téren tehát még nem volna nagy baj. De társadalmunk kezdeményező és akcióereje gyengült meg. Mindent az államtól vár, nem gondolva meg, hogy önlenmondása az állami omnipotenciára elvezet ugyan, de nem a nemzetalkotás munkájának sikerére.

E munkának azonban sikerülnie kell, mert ha nemzetünk rövid idő alatt el nem készül ellenséges alakulások ferde irányba viszik formációját

Felesleges újra mondanom, a mit már annyiszor igyekeztem érthetően megmondani, hogy a mi nemzetalakulásunk célja nem a más nyelven beszélő honfitársak nemzetiségének megsemmisítése. Sőt minél több nem magyar anyanyelvű honfitársunkat igyekszünk megnyerni a magyar nemzeti eszmének. De a magyarságot úgy meg akarjuk erősíteni kultúráikig, s meg akarjuk növelni számbelileg, hogy a nemzetiségi társadalmak ellenséges kiformalódása tönkre ne tegye nemzetegységünket s majdan államegységünket.

E teljesen jogos célra szervezkedjék társadalmunk. Szervezkedjenek különösen a vezérlő társadalmi elemek. Nemzeti konszolidációnknak az áthelyezkedés lévén főesz-

köze, igyekezzünk egymást megérteni s közös akciókat félreértések vagy visszavonások által meg nem bontani.

A kölcsönös megértés előrehaladását e füzet elején már jeleztem. Utaltam gróf Károlyi Sándorra és gróf Tisza Istvánra. Utalhatnék még számos társadalmi előkelőségre, gróf Széchenyi Imrére s másokra. De utalhatok különösen sí jelen kornak kiegyenlítő szellemére, melyet Széli Kálmán rendszere inspirált közéletünkbe. *Az elvek feladása nélküli közeledés és kiegyenlítés, s az egymás megbecsülése, fölér/ >edig a mindnyájunkat átható hazafiság szelleme ledöntheti az egységes társadalmi akció előtt az eddig létezett gátakat.*

A társadalmi akciók ugyanis csak akkor sikerülhetnek, ha egységesek s ellenakciók nem rontják azokat. Főleg sikerülnek akkor a mi speciális viszonyaink közt, ha ii vezetést az állani tartja kezében. Különösen Erdélyben az államra nagy teendő vár.

A erdélyi viszonyok megérték arra, hogy ott a lehető leggyorsabb akció menjen végbe. És pedig nem pusztán a telepítés vagy a hitbizományi áthelyezkedés tekintetében. Maga a közigazgatási reform sem elég, bár szükséges. Darányi feladatát ki kell egészítenie a Királyhágón túl Hegedűs Sándor gyors akciójának. És az ipari akcióra legalkalmasabb a Székelyföld, a mint a kereskedelmi miniszter ismételten ki is jelentette, hogy a Székelyföldön nagyméretű iparos akciózt hajt végre. Hegedűs Sándor gyors munkás és merész kezdeményező. De ipari akcióját ki kell egészítenie közlekedési akcióval. Az ipari gócpontokhoz kell szabnia s bizonyára azokhoz is fogja szabni közlekedési politikáját.

Egyáltalán minden kulturái és közgazdasági akció összhangzó tervét előre meg kell állapítania Erdélyben s különösen a Székelyföldön. A székely vidéket belső határvonalain kell kifejteni kezdeni. A Székelyföldnek Erdélyben

befelé kell fejlődnie. Ezért különösen fontos a délkeleti brassói s a nyugati határ, mely a Székelyföldet a szász és román vonalon megerősíteni s a Mezőség felé kiterjeszteni van hivatva. Oda, a hol a második nagy magyar központ organizálandó a Királyhágón túl. *Főleg tehát a déli és nyugati székely városok fejlesztendők az ipar és közlekedés segítségével.*

Ha mindennemű akciónak ereje, közös célja s harmóniája leend: akkor még megmenthető lesz a magyar nemzeti állam a Királyhágón túl. Különben béke idején rendülnek meg ott egyáltalán a magyar állam oszlopai. Es mi történhetnék akkor, ha konvulziók ráznák meg világrészünket s ezek villámai czikáznának át Magyarországra felett?

TARTALOM.

	Oldal
<i>I. Fejezet:</i>	
Újabb nemzeti elhelyezkedés	7
<i>II. Fejezet:</i>	
A hitbizományok új és nemzeti alapja	13
<i>III. Fejezet:</i>	
Az erdő nemzetpolitikai hatása	27
<i>IV. Fejezet:</i>	
Az erdők jövedelmezősége	38
<i>V. Fejezet</i>	
Az áthelyezkedés módja és nemzeti következményei.....	42
<i>Záró fejezet</i>	
Periculum in mora.....	54